

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905.   Första Kammaren.   N:o 35.

Fredagen den 14 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Palander* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgadt.

Herr statsrådet *Virgin* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående beredande af pension å allmänna indragningsstaten åt förrådsförvaltaren vid Skånska husarregementet, underlöjtnanten i armén Oscar Sandahl;

2:o) angående beredande af pension å allmänna indragningsstaten åt vaktaren vid Kaknäs skjutbanor Carl August Lindblom; samt

3:o) angående beredande af pension å allmänna indragningsstaten åt kokerskan vid Kronprinsens husarregemente Josefina Katarina Sjöbergh.

Justerades protokollet för den 7 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, angående förändrade bestämmelser för skjutsningskyldighetens fullgörande i Stockholm.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 12 och 13 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk m. m.

Vid föredragningen af utlåtandet begärdes ordet af Herr Tamm, Hugo, som i afseende på föredragningssättet yttrade:

Jag får anhålla, att detta nu föredragna betänkande måtte få punktvis föredragas, men att diskussionen må röra sig öfver det hela.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I proposition (n:o 90) af den 10 mars 1905 hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen dels medgifva, att all den egendom, som Kungl. Maj:t och kronan genom köpekontrakt den 31 maj 1904 förvärfvat från nya Trollhätte kanalbolag, skall, under benämningen Kungl. Trollhätte kanal- och vattenverk, från den tid, som af Kungl. Maj:t bestämmes, stå under förvaltning af en styrelse, bestående af fem af Kungl. Maj:t för viss tid utsedda ledamöter, af hvilka en, under benämning öfverdirektör, skall hafva den närmaste ledningen och tillsynen öfver Trollhätte kanal- och vattenverk;

dels godkänna ej mindre i statsrådsprotokollet omförmäldt förslag till aflöningsstat för styrelsen och tjänstemännen vid Trollhätte kanal- och vattenverk samt öfvergångsstat jämte till dessa stater hörande villkor och bestämmelser i fråga om aflönings- och pensionsförhållanden än äfven hvad som i statsrådsprotokollet föreslagits i fråga om statsbidrag till beredande af pension åt änkor och oförsörjda barn efter tjänstemän vid kanal- och vattenverket;

dels medgifva, att styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk må i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angifna grunder och enligt de särskilda föreskrifter, som må finnas erforderliga och af Kungl. Maj:t utfärdas, ej mindre verkställa försäljning af tomter från det till stadsplan indelade området vid Trollhättan och ett inom det öster därom belägna, till stadsplanens utvidgning afsedda området, sådant det blifvit till sina gränser angifvet å en af greve C. G. Taube upprättad karta, afsatt område för egna hem, omfattande omkring 100 tomter, än äfven genom utarrendering eller på annat sätt, som finnes lämpligt, bereda afkastning af den öfriga under styrelsens förvaltning ställda jordegendomen, som ej är för kanal- och vattenverket omedelbart erforderlig, med stadgande att inflytande arrendeafgifter skola ingå i kanal- och vattenverkets kassa, att köpeskillingarna för försålda tomter skola förvaltas och bokföras såsom en särskild fond, att af denna fond skola utgå ersättningar för byggnader, då sådana skola af staten från tomtinnehafvare lösas, samt att räntan å sagda fond skall ingå i kanal- och vattenverkets kassa;

dels ock medgifva att, sedan af kanal- och vattenverkets inkomster guldits kostnaden för verkets förvaltning jämte utgifterna

för nödiga underhålls- och förbättringsarbeten, äfvensom af samma inkomster till riksgäldskontoret öfverlämnats 3,6 procent af den i svenska statens 3,6 procent obligationer erlagda köpeskillingen, återstoden af årliga inkomsten, med undantag af hvad som inflyter för försäljning af tomter, må öfverlämnas till handels- och sjöfartsfonden.

Utskottet hade i sitt utlåtande yttrat bland annat följande:

»Det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till organisation af ifrågavarande förvaltning synes utskottet stå i full öfverensstämmelse med den af 1904 års Riksdag uttalade önskan om ett sådant ordnande af kanalverkets förvaltning, att dess affärsmässiga skötsel därigenom betryggades. För ernående af detta syfte finner utskottet, i likhet med departementschefen och den för organisationsfrågans utredning tillsatta kommittén, det särskildt vara nödvändigt att åt öfverdirektören, som skulle hafva den närmaste ledningen och tillsynen öfver kanal- och vattenverket och därvid erhålla en betydligt större befogenhet men på samma gång en mindre fast ställning än som i allmänhet är fallet vid statens tjänster beredas sådana aflöningsförmåner, att de ej alltför mycket skilja sig från dem, som tillkomma chefer för enskilda affärsföretag af jämförlig beskaffenhet. Endast därigenom har man utsikt att till denna befattning kunna erhålla en person i besittning af såväl de stora tekniska insikter som ock den framstående praktiska duglighet, som platsen kräfver. De aflöningsförmåner, som af Kungl. Maj:t nu föreslagits för den blifvande öfverdirektören, äro med hänsyn till ofvan berörda förhållanden beräknade efter en annan och högre måttstock än den, som eljest i allmänhet tillämpas för statens tjänstemän. Det föreslagna sättet för aflöningsens utgående, nämligen dels såsom fast arfvode jämte bostad och vedbrand, dels i form af tantiem å nettoinkomsten af kanalverkets rörelse, synes utskottet vara i detta fall lämpligt; och på det hela kunna de för öfverdirektören föreslagna aflönings- och pensionsförmånerna enligt utskottets mening icke anses vara för högt tilltagna, helst om man tager i betraktande den i jämförelse med andra statstjänster mindre säkra anställning, som öfverdirektören vid ifrågavarande verk skulle erhålla. Utskottet finner sig därför hafva skäl förorda hvad af Kungl. Maj:t nu föreslagits beträffande öfverdirektörens aflönings- och pensionsförmåner. Hvad angår frågan om den ersättning, som må kunna tillerkännas denne tjänsteman för arbete med kraftstationens anläggning och förvaltning, anser utskottet, lika med föredragande departementschefen, det vara lämpligt, att denna fråga för närvarande lämnas öppen.»

Utskottet hade hemställt, att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte

»1:o) medgifva, att all den egendom, som Kungl. Maj:t och kronan genom köpekontrakt den 31 maj 1904 förvärfvat från nya

Trollhätte kanalbolag, skall, under benämningen Kungl. Trollhätte kanal- och vattenverk, från den tid, som af Kungl. Maj:t bestämmes, stå under förvaltning af en styrelse, bestående af fem af Kungl. Maj:t för viss tid utsedda ledamöter, af hvilka en, under benämning öfverdirektör, skall hafva den närmaste ledningen och tillsynen öfver Trollhätte kanal- och vattenverk;»

2:o) godkänna ej mindre i en vid utlåtandet fogad bilaga A upptagen aflöningsstat för styrelsen och tjänstemännen vid Trollhätte kanal- och vattenverk samt öfvergångsstat jämte till dessa stater hörande villkor och bestämmelser i fråga om aflönings- och pensionsförhållanden än äfven hvad som i statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 10 mars 1905 föreslagits i fråga om statsbidrag till beredande af pension åt änkor och oförsörjda barn efter tjänstemän vid kanal- och vattenverket;

»3:o) medgifva, att styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk må i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i nämnda statsrådsprotokoll angifna grunder och enligt de särskilda föreskrifter, som må finnas erforderliga och af Kungl. Maj:t utfärdas, ej mindre verkställa försäljning af tomter från det till stadsplan indelade området vid Trollhättån samt från ett omkring 100 tomter omfattande område för egna hem, som kommer att afsättas inom det öster om firman Nydqvist & Holms järnvägsspår belägna, till stadsplanens utvidgning afsedda området, sådant det blifvit till sina gränser angifvet å en af grefve C. G. Taube upprättad karta, än äfven genom utarrendering eller på annat sätt, som finnes lämpligt, bereda afkastning af den del af den under styrelsens förvaltning ställda jorlegendomen, som icke försäljes och som ej är för kanal- och vattenverket omedelbart erforderlig, med stadgande att inflytande arrendeafgifter skola ingå i kanal- och vattenverkets kassa, att köpeskillingarna för försälda tomter skola med inflytande räntor förvaltas och bokföras såsom en särskild fond, samt att af denna fond skola utgå ersättningar för byggnader, då sådana skola af staten från tomtinnehafvare lösas; samt

4:o) medgifva att, sedan af kanal- och vattenverkets inkomster guldits kostnaden för verkets förvaltning jämte utgifterna för nödiga underhålls- och förbättringsarbeten äfvensom af samma inkomster till riksgäldskontoret öfverlämnats 3,6 procent af den i svenska statens 3,6 procent obligationer erlagda köpeskillingen, återstoden af årliga inkomsten, med undantag af hvad som inflyter för försäljning af tomter, må öfverlämnas till handels- och sjöfartsfonden.»

Vid utlåtandet hade reservation afgifvits af herrar *I. Wijk*, *E. Fränckel*, friherre *N. A. H. Palmstierna*, *N. Boström*, *C. Persson*, *S. O. Nylander*, *A. Petersson*, *N. Nilsson*, *O. Emthén*, *N. Svensson* och *O. Andersson*, hvilka ansett, att utskottets yttrande i afseende på förvaltningens organisation och öfverdirektörens af-

löningsförmåner samt utskottets hemställa bort hafva följande lydelse:

»Det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till organisation af ifrågavarande förvaltning synes utskottet på det hela väl motsvara den af 1904 års riksdag uttalade önskan om ett sådant ordnande af kanalverkets förvaltning, att verkets affärsmässiga skötsel därigenom betryggades. Hvad angår de föreslagna aflöningsförmånerna för den blifvande öfverdirektören har utskottet dock icke kunnat undgå att finna desamma vara alltför rikligt tilltagna. Enligt förslaget skulle nämligen öfverdirektören åtnjuta ett fast arfvode af 10,000 kronor äfvensom fri bostad och vedbrand samt därjämte viss, å kanalverkets nettobehållning beräknad tantiem, hvilken enligt statsrådsprotokollet ansetts komma att uppgå till omkring 3,740 kronor. Häruti är icke inberäknad den särskilda ersättning, som öfverdirektören enligt statsrådsprotokollet skulle erhålla för arbetet med kraftstationens anläggning och förvaltning. Då exempelvis aflöningen till chefen för statens järnvägar utgår med 12,000 kronor och till chefen för telegrafstyrelsen med 10,000 kronor, i båda fallen utan förmån af fri bostad, och då i statens tjänst anställda öfverdirektörer, med hvilka nu ifrågavarande tjänsteman snarare är att likställa, åtnjuta ej obetydligt lägre aflöning än de nyss nämnda beloppen, kan det icke synas utskottet lämpligt att tillmäta aflöningsförmånerna för öfverdirektören vid Trollhätte kanal- och vattenverk efter en så hög måttstock, som nu föreslagits. Enligt utskottets mening skulle en fullt tillräcklig godtgörelse beredas denne tjänsteman, om, med bibehållande af öfriga för honom föreslagna förmåner, det kontanta arfvodet sattes till ett belopp af 7,000 kronor; och anser sig utskottet därför böra tillstyrka en sådan förändring i Kungl. Maj:ts förslag.

På grund af det anförda får utskottet hemställa, att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition må

1:o (= utskottet);

2:o godkänna ej mindre i den vid detta utlåtande fogad bilaga B upptagna aflöningsstat för styrelsen och tjänstemännen vid Trollhätte kanal- och vattenverk samt öfvergångsstat jämte till dessa stater hörande villkor och bestämmelser i fråga om aflönings- och pensionsförhållanden än äfven hvad som i statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 10 mars 1905 föreslagits i fråga om statsbidrag till beredande af pension åt änkor och oförsörjda barn efter tjänstemän vid kanal- och vattenverket;

3:o (= utskottet);

4:o (= utskottet).»

Det skulle här antecknas, att den i punkten 2 af reservationen åberopade aflöningsstat var lika lydande med hvad utskottet tillstyrkt förutom beträffande 1 öfverdirektör, för hvilken utskottet upptagit arfvode 10,000 kronor, medan reservanterna nedsatt beloppet till 7,000 kronor.

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.

Punkten 1.

Herr Wijk: Då jag antecknat mig såsom reservant, skall jag be få anföra de skäl, som för mig därvidlag varit bestämmande.

Till en början ber jag få säga, att jag för min del anser den ersättning till en öfverdirektör vid Trollhätte kanal, som reservanterna föreslagit och hvilken uppgår till närmare 11,000 kronor plus bostad och ved, vara alldeles till fyllest. Men det är icke så mycket dessa tretusen kronor, hvarmed reservanternas förslag skiljer sig från utskottets, som böra tagas i betraktande, som icke mer den jämförelse och de konsekvenser, hvartill utskottets förslag, om det antoges, skulle leda. Min öfvertygelse är, att styresmannen vid Trollhätte kanal, sådan denna nu finnes, om man icke tager i betraktande de extra göromål, för hvilka är föreslaget särskild ersättning, komme att hafva det bra mycket lugnare och behagligare än t. ex. en öfverdirektör vid statens järnvägar. Nu är det visserligen min bestämda uppfattning, att dessa löner för högre tjänstemän vid statens järnvägar behöfde väsentligt höjas, men lika öfvertygad är jag, att det icke skall visa sig möjligt att få dem höjda till den lönesats, som utskottet föreslagit för öfverdirektören vid Trollhätte kanal, uppgående till nära 14,000 kronor utom bostad. Reservanterna hafva icke ställt sig afvisande mot att denne chef skulle, såsom kommittén föreslagit, erhålla ersättning från första början för tillsyn öfver anläggningen af den tillämnade kraftstationen, nämligen 6,000 kronor årligen, hvarigenom således lönevillkoren enligt reservanternas förslag skulle uppgå till omkring 17,000 kronor, då de enligt utskottets komme att gå upp till bortåt 20,000 kronor. Detta synes mig vara en ganska öfverdrifven aflöning åtminstone till en början, och jag ber därför, herr grefve och talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Hans excellens herr statsministern Ramstedt: Jag skall bedja att till stöd för den kungl. propositionen få yttra några ord.

I den proposition, som af Kungl. Maj:t förelades 1904 års Riksdag för utverkande af Riksdagens medgifvande till inköp af Trollhätte kanal och annan Trollhätte kanalbolag tillhörig egendom, hemställde Kungl. Maj:t, att förvaltningen af kanalverket skulle få öfverlätas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Detta Kungl. Maj:ts förslag blef emellertid icke af Riksdagen antaget, hufvudsakligen af det skäl, att Trollhätte kanalverk ansågs utgöra eller närmast kunde jämnställas med ett affärsföretag, och att förvaltningen däraf följaktligen borde anordnas på ett ur affärsmässig synpunkt mer betryggande sätt, än som af Kungl. Maj:t föreslagits.

I det förslag, som nu framlagts af Kungl. Maj:t till ordnande af kanalverkets förvaltning, har på grundval af en omsorgsfull kommittéutredning Kungl. Maj:t sökt att ställa sig till efterrät-

telse den önskan, som uttalades af Riksdagen under förra året. Detta Kungl. Maj:ts förslag har äfven vunnit statsutskottets gillande, och i de flesta afseenden har utskottet enhälligt tillstyrkt bifall därtill. Det är endast i en punkt som meningarna inom statsutskottet hafva varit delade, nämligen i fråga om den aflöning, som borde tillkomma öfverdirektören, chefen för det nya kanalverket. Enligt Kungl. Maj:ts förslag, som blifvit af statsutskottet tillstyrkt, skulle denna aflöning utgå med ett arfvode af 10,000 kronor, hvartill skulle komma tantiem, som under vanliga förhållanden beräknats uppgå till 3—4 tusen kronor årligen, samt ytterligare fri bostad och vedbrand. Reservanterna i utskottet skilja sig härifrån endast i afseende å storleken af det tilltänkta arfvodet och föreslå detta till 7,000 kronor i stället för af Kungl. Maj:t ifrågasatta 10,000. Det skäl, som af utskottet anförts härför — det har nu äfven af den siste talaren framhållits — är att aflöningen åt den nye öfverdirektören eljest icke skulle komma att stå i lämpligt förhållande till den aflöning, som nu tillkommer med honom likställda ämbetsmän. Detta skäl synes mig emellertid icke kunna vara fullt befogadt. Om, såsom meningen är, och såsom äfven var Riksdagens önskan, förvaltningen och skötseln af Trollhätte kanalverk skall anordnas på affärsmässigt sätt, så lärer väl detta såsom en oundviklig konsekvens böra medföra, att aflöningen till den, som sättes i spetsen för företaget, äfven bestämmes till ett ur affärssynpunkt tillräckligt belopp; eljest skulle man ju löpa fara att förlora, hvad man ville vinna, och riskera att såsom ledare för företaget icke få en person med den affärsluglighet, som man hoppats erhålla. Det kan under sådana förhållanden icke vara riktigt att jämnställa och söka nedbringa öfverdirektörens aflöningsförmåner till ungefär samma belopp, som utgå till med honom likställda ämbetsmän. Tvärtom synes, om nu en annan princip kommer att tillämpas i afseende å aflöningen af Trollhätte kanalverks chef, det kunna vara anledning att efter hand söka ordna det så, att äfven de af reservanterna påpekade ämbetsmän, som ju, enligt hvad den siste talaren yttrade, enligt hans förmenande äro värda en högre aflöning, komme att blifva i detta afseende jämnställda med nu ifrågasatte öfverdirektör. Exempel saknas ju icke heller på, att Riksdagen för en mer affärsmässig befattning beviljat en aflöning, som icke obetydligt öfverstiger den aflöning ämbetsmän i motsvarande ställning åtnjuta.

Såsom skäl för att aflöningen icke bör ställas så lågt, som af reservanterna föreslagits, kunna äfven åberopas andra omständigheter, särskildt omfattningen och vikten af de arbeten, som skulle åligga öfverdirektören. Jag har här en promemoria, som upptager de särskilda åligganden, hvilka skulle tillkomma honom. Jag vill emellertid icke trötta kammaren med att uppläsa densamma. Jag vill endast framhålla såsom bevis för omfattningen af den verksamhet, som här nu pågår, att under 1903 antalet fartygsresor, som gjordes genom kanalen, uppgick till icke mindre än

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

10,570, däri icke inberäknade de timmerflottar, som framförts genom kanalen. Summan af tontalet för de under samma år genom kanalen passerade fartyg uppgick till 1,200,000, och uppboriden under detta år belöpte sig till mer än en $\frac{1}{2}$ million eller nära 550,000 kronor. Särskildt ansvarsfulla skulle ju äfven öfverdirektörens åligganden blifva, om den ombyggnad, som är ifrågasatt och som väl inom en icke långt aflägsen framtid måste genomföras, skulle komma till utförande. En särskild anledning att icke sätta öfverdirektörens aflöning alltför låg är äfven den i viss mån prekära ställning, han skulle komma att intaga. Han skulle nämligen icke på samma sätt som andra ämbetsmän utnämnas utan endast erhålla förordnande, afsedt att meddelas på sex år; och till följd af sjukdom eller andra af honom oberoende omständigheter skulle ju lätt kunna hända, att detta förordnande icke blefve för honom förnyadt. En anledning att icke sätta arfvodet för lågt är, att tantiemen till beräknadt belopp visserligen icke kan under alla förhållanden komma att utgå. I viss mån skulle detta vara beroende på öfverdirektörens duglighet och anordningsförmåga, och ur denna synpunkt kan det icke vara annat än riktigt, att tantiemen växlar mer eller mindre allt efter förhållandena i detta afseende. Men äfven andra omständigheter kunna ju tänkas spela in, särskildt om på kanalverket skulle nedläggas betydliga kostnader, för hvilka sedermera ränta skulle utgå af kanalverkets inkomster, hvilket då skulle kunna göra, att, alldeles oberoende af öfverdirektörens duglighet, tantiemen komme att nedgå. Till sist tillåter jag mig påpeka de omkostnader den nye chefen sannolikt skulle få, då han näppeligen kan undgå en viss representationsskyldighet vis å vis de främlingar och andra framstående personer, som besöka Trollhättan. Resandeantalet vid Trollhättan är redan nu ganska betydligt. Det är icke anledning till antagande, att det skall nedgå, och sedan skulle det måhända ytterligare stiga, i fall de storartade ifrågasatta nybyggnaderna komme till utförande.

På dessa skäl anser jag det vara önskligt, om Kungl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag skulle kunna vinna Riksdagens bifall.

Herr Fränckel: I här föreliggande fråga förhåller det sig visserligen så, som hans excellens statsministern meddelade, att statsutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Men jag ber få nämna, att vid behandlingen af detta ärende inom utskottet stodo vi 12 ledamöter mot 12, och således har frågan nu kommit inför kammaren, för att kammaren må afgöra, hvilkendera af dessa grupper inom utskottet hade rätt i frågan. För min del hör jag till reservanterna och jag skall nu bedja att få afgifva de skäl, som för mig särskildt varit afgörande.

Ser man då på denna frågas behandling från början, så finner man, att då Riksdagen förra året i afseende å inköpet af Trollhätte kanal, såsom redan yttrats, gjorde den bestämmelsen, att

för den händelse Trollhätte kanalverk komme i statens hand, det borde skötas på ett »affärsmässigt» sätt. I sådant syfte har också Kungl. Maj:t gått Riksdagens önsknings till mötes. Kungl. Maj:t har därvid icke på egen hand velat uppgöra det förslag till kanalens framtida skötsel, som nu föreligger, utan tillsatte för ändamålet en kommitté, och det är i hufvudsaklig öfverensstämmelse med denna kommittés förslag, som förevarande kungl. proposition är affattad. Såsom kammaren behagade finna, står man här inför ett experiment; man skall öfverlämna en dyrbar statsegen- dom till en förvaltning, en styrelse, visserligen tillsatt af Kungl. Maj:t men endast på sex år och med så fria händer i öfrigt, som man gärna bör kunna pretendera, för att med en styrelse, bestående af duglige män, affärsmässigheten må kunna bevaras. Det är dock första gången statsmakterna gifva sig in på ett så beskaffadt område; man låter denna styrelse handhafva, huru den vill, denna statens egendom, hvarvid ingen annan skyldig- het åligger densamma än att göra framställningar till Kungl. Maj:t i afseende på sådana ändringar, som, utöfver hvad här är föreslaget, skulle komma i fråga. Man kan ju vara tveksam, huruvida ett så beskaffadt arrangemang vore lyckligt för fram- tiden, och, om det är lyckligt i detta fall, huruvida det icke å andra sidan medför konsekvenser med hänsyn till annan statens egendom, så att förvaltningen af annan sådan skulle ställas på samma sätt. Jag tror dock, att genom fortskridande på denna väg skulle man måhända undandra Riksdagens pröfning en mängd stora ekonomiska frågor här i landet. Emellertid, försöket är ju af Kungl. Maj:t tillstyrkt, försöket skall göras och statsutskottet har, såsom herrarna sett, enhälligt tillstyrkt, att det sättes i ver- ket. Man kommer då till frågan: huru är det ordnadt, för att en lycklig förvaltning af statsegendomen på detta sätt må kunna äga rum? Jo säger man, här tillsättes en styrelse, bestående af fem personer, men denna betyder mindre; här skall anskaffas en person, så godt som själfständig i sin verksamhet, boende på platsen och som skall sörja för att affären skötes på bästa möj- liga sätt. Detta har man tänkt skulle gå så till, att styrelsen utöfvades af en öfverdirektör, som således blefve en sorts verk- ställande direktör, och fyra ledamöter, hvilka kunde vara bosatta hvar som helst, och med hvilka han hade att rådföra sig i några, visserligen icke många, men dock en del, viktiga frågor. Då frå- gar man sig: hvilka kvalifikationer pretenderar man då för en chef, åt hvilken på detta sätt för första gången från statsmak- ternas sida skulle gifvas ett så beskaffadt förtroende? Jo säger man, han måste vara en i administrativa göromål hemmastadd per- son, skicklig affärskarll samt i synnerhet en tekniskt bildad per- son; och huru skall man få en så beskaffad person? Ja, jag har tänkt mig, att man därvid har tvenne vägar att gå, antingen göra såsom privata industriella företag skulle göra; söka upp sin man och säga: denne man vill jag hafva, och de lönevillkor han kräfver, dem betalar jag för att få honom. På detta sätt

*Ang. förvalt-
ningen af
Trollhätte ka-
nal- och vat-
tenverk.*

(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

har i många fall för industriella verk ledare anskaffats, med hvilka industrien funnit sig mycket väl. Detta sätt tyckes oss hafva varit det, som kommitterade tänkt sig, då de framställde här föreliggande förslag. Men jag hemställer till kammaren, om det är möjligt att för en *statsinstitution*, låt vara för en som ännu är på tämligen lösa boliner, ställa sig på sådan ståndpunkt, som privata företag i liknande fall skulle intaga; jag hemställer, om icke vid anställande af chef för en så beskaffad statsinstitution hänsyn måste tagas till arrangemangen äfven vid andra statsinstitutioner; och ehuru dessa kanske icke äro med förevarande fall i fullständig grad jämförliga, så må man dock vara berättigad att göra denna jämförelse Nåväl, jag föreställer mig, att, då Kungl. Maj:t obetingadt ställt sig på kommitténs ståndpunkt i frågan, Kungl. Maj:t behagat bedöma, i hvad mån en sådan jämförelse här borde göras och huru den borde göras. Jag antager då, att Kungl. Maj:t i afseende å behofvet af en framstående person har frågat sig: hvilka göromål skall denna chef hafva att utföra? Enligt mitt förmenande sönderfalla dessa göromål i tre särskilda delar, beroende på trenne särskilda tidsperioder för utförandet af honom åliggande uppdrag. Den första af dessa perioder afser den tid, då ifrågavarande chef skall mottaga en redan färdig, för trafik öppnad kanal, sköta denna trafik samt möjligen granska de taxor, som förefinnas, för att genom ändringar, som däri kunna ske, åstadkomma om möjligt ökning i kanaltrafiken samt därutöver sköta den lilla ekonomi, som här förefinnes. Den andra tidsperiod, under hvilken hans verksamhet erfordras, har afseende på det, jag vågar säga, luftslott, hvartill planer uppgjordes i sammanhang med beslutandet af inköpet af Trollhätte kanal, att därigenom staten skulle få tillfälle att vid Trollhättan anlägga en stor, vidt omfattande kraftstation, hvilken den nye chefen skulle erhålla uppdraget att anlägga. Huru skall detta gå till? Jag betvivlar, att åtminstone den person, som ställes i utsikt till vinnande af denna befordran, med den erfarenhet han äger och med den försiktighet, hvarmed han är van att gå till väga, är beredd att åtaga sig ansvaret att själf göra upp förslag till en så beskaffad kraftstation. Och jag föreställer mig, att om en sådan kraftstation kommer att anläggas, blir den troligtvis den största i sitt slag uti hela riket, således kräfvande den största tekniska erfarenhet på elektricitetens område, som här i landet kan anskaffas. Jag föreställer mig således, att när han öfvergår till denna sak, när han i ekonomiskt hänseende undersöker, i hvad mån en sådan kraftstations anläggning är möjlig, dess dimensioner o. s. v., kommer han säkerligen att vända sig till de förnämsta fackmän, ingenjörer, som redan verkställt dylika anläggningar, och han kommer sålunda att utföra anläggningen af nu ifrågasatta kraftstation med tillhjälp af all den tekniska erfarenhet, som står honom till buds.

Det tredje slag af verksamhet, hvarför ifrågavarande person måste komma att anlitas, erfordras, då Trollhätte kanal skall om-

byggas. Möjligen har man tänkt sig, att dess ombyggnad kan vara ganska nära förestående. Äfven i detta fall föreställer jag mig, att för en sådan undersökning, för en sådan anläggning erfordras en specialist för uppgörande af dylika förslag, så att ifrågavarande chef troligen äfven i detta fall komme att anlita någon främstående teknisk kraft, för att med trygghet kunna framlägga en plan, som efter noggrann pröfning kan framläggas inför Kungl. Maj:t i sådant skick, att därpå beslut må kunna grundas.

Om således Kungl. Maj:t, såsom jag hoppas, vid afgifvandet af förslag om denna befattning tänkt sig alla dessa uppdrag för en blifvande öfverdirektör, torde det också vara af vikt att tillse, i hvad mån de föreslagna lönevillkoren må vara passande för de olika slagen af hans verksamhet. Hvad det första slaget beträffar, nämnde jag, att här icke är fråga om annat än att sköta en redan färdig kanal. Går jag då till jämförelse med tjänstemän vid andra här i riket befintliga kanaler, som likväl icke äro statsinstitutioner utan fortfarande i privata händer, har jag sökt skaffa mig uppgifter rörande de lönevillkor, som här bestå, och i fråga om hvilka, såvidt jag vet, klagomål icke yppats.

För jämförelses skull torde det vara af vikt, att, innan man gör jämförelse med andra kanaler, man tager reda på huru pass omfattande Trollhätte kanal är, jämförd med andra kanaler i riket. Jag ber då att få meddela den uppgiften, att »Göta kanal» har en längd af 201,5 km., däraf konstgjord kanal 87,4 km. »Strömsholms kanal» har en längd af 100,5 km., däraf konstgjord kanal 14,1 km., »Dalslands kanal» har en totallängd af 253,9 km., däraf konstgjord kanal 7,9 km. och *Trollhätte kanal* har en längd af 81,5 km., däraf 8 km. äro konstgjord kanal. Häraf torde herrarna finna, att i afseende på kanalens skötsel är *Trollhätte kanal* jämförelsevis en ganska liten kanal. Huru förhåller det sig med lönevillkoren vid de olika kanalerna? Jag har fått uppgift från Göta kanalstyrelse, som är delad på två olika sektioner, den västra och den östra, och i spetsen för hvardera af dessa sektioner står en kanalbyggmästare med 2,500 kr. i lön och bostad. Den ene af dessa kanalbyggmästare är förordnad att vara öfveringenjör, såsom det heter, och uppbär för sådant ändamål ett extra arvode af 1,400 kr. äfvensom ett extra arvode af 300 kr. Häraf torde herrarna finna, att vid den stora viktiga Göta kanal med sin stora trafik, sin stora utsträckning, är den person som innehar tjänst motsvarande den, hvarom nu är fråga vid *Trollhätte kanal*, aflönad med 6,000 kr. och fri bostad. Dessutom finnes det en kanalbyggmästare, som har lägre aflöning.

Går jag sedan till Strömsholms kanal, så har kanalverkets nuvarande öfvermekanikus en aflöning af 5,000 kr. och fri bostad äfvensom fria resor utom kanalen.

Går jag vidare till Hjälmare kanal, så uppbär den kamrerare, som egentligen sköter trafiken, och hvilken man icke en gång har anspråk på att han skall vara tekniskt bildad, 6,000 kr. jämte fri bostad, ved och lyse, hvarjämte till en tekniskt kunnig

Ang. förvaltningen af *Trollhätte kanal- och vattenverk.*
(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

styrelseledamot utgår ett arfvode af 600 kr. utöfver arfvodet som styrelseledamot, hvilket är högst obetydligt.

Nu säger man, och jag tager särskildt fasta på hvad som yttrades från statsrådsbanken, att det är så nödvändigt att vid behandlingen af denna fråga se till, hvilken stor affär — jag talar endast om det närvarande — som den nye chefen skulle hafva att sköta. Huru förhåller det sig därmed? Jo, här uppgafs visserligen huru många fartyg som passerade kanalen, huru stort tontal den passerade den, men jag hemställer till herrarna, i hvad mån detta kan inverka på kanalens skötsel. Jag har i det fallet förskaffat mig revisionsberättelsen för 1903 för Trollhätte kanal, och går man till siffrorna i denna berättelse, skola herrarna finna, att denna affär i jämförelse med andra industriella anläggningar är en mycket obetydlig affär. Det gäller att förvalta en statens egendom på 6,000,000 kr., men under detta år har hela bruttointkomsten uppgått till 524,000 kr. Låt oss antaga, att den tilltänkta öfverdirektören skall vara en så framstående person, att han kan höja denna inkomst med 50 %?, så kommer i alla fall för skötseln af en bruttointkomst af under $\frac{3}{4}$ million att anställas en öfverdirektör på så beskaffade villkor, som här äro i fråga. Detta kan icke hafva varit Kungl. Maj:ts mening. Efter mitt förmenande har man fullkomligt öfverskattat betydelsen af hvad som fordras för att sköta trafiken på kanalen, ty denna är efter mitt förmenande så minimal i afseende på behovet af en framstående styresman, att det icke kan finnas något skäl för en så beskaffad aflöning.

Nu har man egentligen framhållit, vid bedömandet af denna fråga rörande den blifvande öfverdirektörens löneförhållanden, att hans tjänsteställning icke skulle vara så tryggad, som i allmänhet är fallet vid statens tjänster, och att han därför borde hafva något större inkomst. Hvari består skillnaden, mina herrar? Jo, skillnaden består däri, att denne öfverdirektör tillsättes af Kungl. Maj:t på sex år, och därefter, om man är nöjd med honom, får han sitt mandat förnyadt. Jag hemställer, huruvida det är antagligt, att en person, som är förordnad af Kungl. Maj:t på sex år och under denna tid skött sin befattning, efter denna tid skulle kunna skiljas från densamma? Det är icke möjligt; utan sannolikt kommer han, såvida icke högst graverande omständigheter förekommit, att få sitta kvar, till dess man finner lämpligt att genom pensionering befria honom från tjänstgöring eller han uppnått sådan ålder, att han icke längre kan sköta sin tjänst. Den skillnaden anser jag således högst obetydlig.

Jag kommer nu till hvad som egentligen utgör kärnpunkten uti reservanternas framställning. Så mycket torde ju vara för kammaren bekant, att de af Första Kammarens ledamöter, som deltagit i denna reservation, icke höra till dem, hvilka vid ett fall som detta göra nedsättning på löner, utan skälet, som föranlett oss att ställa oss på en så beskaffad ståndpunkt, har varit det, att vi hafva ansett, att den lön, som föreslagits, skulle medföra,

att man i konsekvens därmed borde skipa rättvisa vid fastställande af löner på andra ställen. Såsom herr Wijk redan anfört, skulle enligt utskottets förslag ifrågavarande ämbetsman hafva en aflöning af 10,000 kr. fast lön, 3,740 kr. i tantiem och 6,000 kr. för arbetet med kraftstationens anläggning och förvaltning samt därutöfver fri bostad och vedbrand. Han skulle således erhålla, som också nämndes, en lön af ungefär 20,000 kr. om året jämte fri bostad och ved. Nåväl, kan man verkligen tänka sig att, om också en blifvande löneroglering ville ställa sig huru välvillig som helst i afseende på lönerna vid statens verk, man skulle kunna på alla de andra områdena våga sig på så beskaffade villkor som dessa. Jag har själf haft äran tillhöra tre lönerogleringskommittéer: för 1:o statens järnvägar, 2:o för posten och 3:o för telegrafan, och jag kan försäkra herrarna, att när det lyckades oss att få de lönevillkor bestämda, som i dessa lönerogleringsförslag framkommo till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t framlade till Riksdagen, var det icke utan ganska hårdt arbete med fästadt afseende på att man från annat håll ansåg, att dessa lönevillkor vore för höga. Här äro dock, trots detta, åtskilliga tjänstemän alldeles för lågt aflönade, men det oakadt måste jag för att bedöma denna fråga göra en jämförelse med dessa tjänstemäns aflöning. Jag tager då först den jämförelse, som redan är berörd i reservationen, nämligen lönerna för generaldirektören vid statens järnvägar och generaldirektören vid telegrafan. Det är icke många år, sedan kammaren var med om att bestämma lönen för generaldirektören vid statens järnvägar till 12,000 kr. Det sades redan då, att lönen var för låg, och jag är den förste att instämna däri. Men tro herrarna väl att, då frågan nästa gång kommer på tal, Riksdagen kommer att närmelsevis medgifva sådana lönevillkor, som här vid Trollhätte kanal ställas i utsikt för öfverdirektören? För min del tror jag det icke. Och då man bör söka förebygga, att Riksdagen fattar beslut som äro så litet jämförliga, har jag ansett, att man borde ställa sig på reservanternas förslag. Men rätteligen bör icke en öfverdirektör jämnställas med en generaldirektör. Såsom jag nyss visade, äro icke lönevillkoren jämförliga med dessas, utan med de nuvarande öfverdirektörernas. Huru förhåller det sig med dessa? Här har kammaren för några dagar sedan å mariningenjörstaten bestämt lön för öfverdirektören vid mariningenjörstaten, denne öfverdirektör som staten lämnar det viktiga förtroendet att konstruera våra pansarbåtar, vaka öfver flottans verkstäder och personal. Hvad bestämde Riksdagen för villkor då? Jo, Riksdagen bestämde en lön af 8,000 kr., dagaflöning af 6 kr. om dagen samt inkvarteringsersättning af 1,200 kr. eller i rundt tal 11,000 kr. inalles, och då talas det om att *här* måste man sätta lönen till 20,000 kr.

Man har vidare öfverdirektören och chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som förvaltar hela detta stora ämbetsverk, till hvilket remitteras de viktigaste frågor för sakkunnigt utlåtande.

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.

(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Denne öfverdirektör åtnjuter 8,000 kr. i lön utan något vidare, icke fri bostad.

Jag har nu jämfört den ifrågasatta platsen med chefsposter, men jag anser, som jag nyss nämnde, att öfverdirektören här närmast bör jämföras med öfverdirektörerna vid statens järnvägar. Huru förhåller det sig med dessa? Det är icke många riksdagar sedan, på framställning af Kungl. Maj:t, Riksdagen beslöt att åt öfverdirektören på trafikafdelningen Corin bevilja ett extra arvode af 2,000 kr., för att förvärfa honom från distriktet åt järnvägsstyrelsen, hvarigenom hans lön kom upp till 8,500 kr., men för att komma i åtnjutande af dessa 8,500 kr. ålades han betala 2,000 kr. för bostaden. Man måste väl anse, att Riksdagens mening var, att detta blef en lämplig aflöning.

Men jag går vidare. Det finnes nu en annan öfverdirektör vid maskinafdelningen vid statens järnvägar, som jag känner närmare till. Han åtnjuter den lön, som är bestämd för öfverdirektörer vid statens järnvägar, 6,400 kr., samt två ålderstillägg, tillsammans 7,400 kr. Och hvad har denne öfverdirektör under sig i jämförelse med öfverdirektören vid den lilla Trollhättan? Jag har skaffat mig upplysning i sådant hänseende. Denne öfverdirektör, som måste vara en högt framstående tekniker och skicklig maskinkonstruktör och som måste följa med förbättringarna med afseende på den rörliga materielen, som är det viktigaste momentet vid statens järnvägar både ur ekonomisk och säkerhetssynpunkt, hade redan år 1903 under sitt befäl en ordinarie trafikpersonal af 2,471 man, en extra linjepersonal af 2,120 man och en verkstadspersonal af 3,044 man, *summa 7,635 personer*. Om herrarna nu slå upp den här föreslagna staten för öfverdirektören vid Trollhättan, skulle han hafva under sig summa 11 tjänstemän och kanske några slussvakter samt några arbetslag, hvilka en eller annan gång måste bytas om. Jag hemställer, huruvida dessa olika personaler närmelsevis kunna i vikt jämföras med hvarandra, och jag gör det icke heller, ty jag inser redan, att man velat ställa alldeles på tok i denna fråga. Jag vågar mig således icke på att göra någon sådan jämförelse, ty då skulle jag icke ens kunna ställa mig på reservanternas förslag. När denne öfverdirektör vid maskinafdelningen har en lön af 7,400 kr., som är för liten, och man knappast kan våga att ställa i utsikt, att vid en blifvande lönereglering han kan få 10,000 kr., då han likväl måste betala sin bostad själf, hur kan man då rättvisligen vara med om att för öfverdirektören vid Trollhättan skall bestämmas en lön på cirka 20,000 kr.?

Jag kan således icke finna annat, än att man gagnar denna fråga bäst genom att behandla den såsom man behandlar andra frågor, d. v. s. förskaffar sig erfarenhet om de stora pretentioner, som måste ställas på personen i fråga; och således bör man, med Riksdagens vanliga försiktighet i dylika fall, högst ställa sig på det förslag, som reservanternas tagit sig friheten framställa och till hvilket jag yrkar bifall.

Herr Swartz: Såsom hans excellens herr statsministern nyss framhöll, står det förslag till ordnande af förvaltningen vid Trollhätte kanal- och vattenverk, som här nu föreligger och som af utskottet tillstyrkts, i full öfverensstämmelse med det beslut i frågan, som Riksdagen i fjol fattade i sammanhang med det beslutade inköpet af vattenverket. Den affärsmässiga skötselns trygghet utgjorde enligt Riksdagens mening det viktigaste momentet vid ordnandet af förvaltningen. Den kommitté, som hade fått i uppdrag att utarbete första grunderna till denna ordning och hvaraf jag hade äran att vara medlem, har sökt att, såvidt möjligt, ordna saken i öfverensstämmelse med Riksdagens önskan. Man har då, när det var fråga om att ordna förvaltningen på affärsmässigt sätt, helt naturligt haft att utgå från de förebilder, som man i detta afseende haft för sig. Det är på den enskilda verksamhetens områden man har måst söka dessa förebilder. I öfverensstämmelse med dessa förebilder har organisationsförslaget uppgjorts. I stället för att sätta en ämbetsman i spetsen för detta har man därtill tänkt sig en person, utsedd i ungefärlig öfverensstämmelse med bruket och förhållandena vid förvaltningen inom enskilda affärer. En styrelse af fem personer, hvaraf fyra såsom bisittare, utsedda med hänsyn till de kvalifikationer, till de insikter, som genom dem skulle tillföras förvaltningen och sätta densamma i besittning af så mångfaldig sakkunskap som möjligt, för tre år och en öfverdirektör såsom ledare för det hela, motsvarande en disponent för ett enskildt företag, för sex år. Härom har nu utskottet varit fullkomligt ense, och det borde icke heller vara något egentligt att däremot invända, ty tydligt och klart är, att förvaltningen af den betydliga statsegendom, hvarom här är fråga, måste vinna i säkerhet och kraft, om den främste ledande kraften är att finna på det ställe, där verksamheten skall utöfvas. Alla andra förslag, som i det afseendet framkommit, hafva lidit af den stora bristen, att icke den ledande mannen skulle blifva ålagd att vara bosatt på det ställe, där verksamheten utöfvades.

Man har väl hört sägas, att det skulle gifvas alltför fria händer åt denna förvaltning att på det sätt man tänkt sig ordna saken, men äfven i det afseendet innehåller förslaget bestämmelser, som synas utgöra tillräcklig garanti för att den icke skall handla alltför fritt. Så är föreslaget, att särskilda revisorer, alldeles som vid enskilda bolag, skola granska dess räkenskaper.

Vidare är det gifvet att, under sådana förhållanden, statsrevisorerna skola närmast komma att förrätta de funktioner, som eljest utöfvas af bolagsstämman, då de icke behöfva ingå i detaljer, utan hafva att hålla sig till förvaltningen i sin helhet. Och man kan vara fullkomligt förvissad att, med den uppmärksamhet, med det intresse, som detta förvärfvande af Trollhätte kanal väckt, med den utveckling denna institution kommer att taga, kommer också från statsrevisorernas sida att utöfvas så ingående kontroll och förvaltningen att följas med sådan uppmärksamhet, att man sannerligen icke behöfver befara, att någonting

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

af vikt och betydelse kan komma att undandragas Riksdagens kännedom.

Härom är nu som sagdt statsutskottet fullt enigt. Hvad däremot reservanternas inom utskottet icke kunnat följa dess majoritet uti är i afseende å lönen till öfverdirektören. Den önskas, som herrarna veta, af reservanternas nedsatt hvad det fasta arfvodet beträffar till 7,000 kronor. Två skäl anföras af reservanternas härför. Det ena skälet är, att 7,000 kronors fast arfvode med de öfriga inkomster, som äro föreslagna, anses fullt tillräckligt för att få en lämplig person till denna plats, och det andra skälet är den i reservanternas ögon olämpliga inverkan på andra tjänstemäns löner, som skulle blifva en följd af det fasta arfvodets bestämmande till så högt belopp som 10,000 kronor. Dessa båda skäl hafva blifvit af två föregående talare här framförda och understrukna med särskild kraft af den siste talaren.

Hvad det första skälet beträffar, är det ju naturligt, att det är alldeles omöjligt att absolut säga, hvilken lön som är tillräcklig för att skaffa just den man, man vill hafva. Den föregående ärade talaren har också sagt, att i den enskilda verksamheten går man oftast till väga på det sätt, att man först tager reda på karlen, och så gifver honom hvad han vill hafva.

Samme talare anförde, att det är omöjligt för staten att göra så, och däri instämmer jag fullständigt med honom, fastän icke på de motiv, som af honom för hans åsikt anfördes. Men när jag med honom måste instämma i det slut, hvartill han i den punkten kommit, måste jag på grund af de motiv, som gjort det nödvändigt för mig att så göra, komma till en helt annan konklusion. Jag måste komma till den konklusion, att för att kunna skaffa, för att bereda staten tillfälle eller möjlighet att få den bästa möjliga karl, måste vi sätta lönevillkoren sådana, att en sådan person kan känna sig dragen därtill, känna sig uppmanad till att afgå från den ställning, som han redan förvärfvat, och i stället öfvertaga vården af denna dyrbara statsegendom. På anskaffandet af den lämplige ledaren hänger efter min åsikt, som i det fallet alldeles öfverensstämmer med herr statsministerns, frågan, huruvida verkligen detta försök att skaffa Trollhätte kanal- och vattenverk en affärsmässig skötsel kan lyckas.

Hvad är det då för kvalifikationer, som jag hos honom söker? Ja, det har af den föregående talaren ock berörts, men han har egentligen fasthållit vid de kvalifikationer, som kunde anses vara nödvändiga för skötseln under hvad han kallade den närmaste, första perioden af kanalen, och att han under sådana förhållanden kom till en viss begränsning af kvalifikationerna, jämförda med dem jag anser böra finnas hos den ledande mannen, är tydligt och klart. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att man hos ledaren af detta kanal- och vattenverk söker icke allenast kvalifikationer, som kunna göra honom lämplig att sköta den i gång varande kanalen, så länge den icke blir på något sätt förändrad, utan man söker kvalifikationer vida däröfver. Man vill

ock, att denne person skall kunna leda och öfvervaka det snart förestående arbetet med uppförande af vattenverket och med anläggande af kraftstationen samt med skötseln af densamma, liksom ock ombyggnad af kanalen. Det är kvalifikationer, som gå vida öfver dem, som den föregående talaren anförde, som sålunda äro nödvändiga. Jag skulle vilja dela upp de kvalifikationer, som erfordras hos denne person, i tre olika grupper: kvalifikationer af mera affärsmässig beskaffenhet, kvalifikationer af teknisk art och kvalifikationer af administrativ art.

*Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)*

De affärsmässiga egenskaperna komma att tagas i anspråk med hänsyn till förmågan att kunna bedöma, huru en kanaltrafik bör lämpligast anordnas på ett sätt, som motsvarar såväl trafikanternas intressen som kanalens ekonomi. I det afseendet tror jag, att det vid denna kanal finnes åtskilligt att taga i öfvervägande; och att en mogen erfarenhet på detta område hos ledaren är af största vikt, torde ligga i öppen dag. Vidare är det en annan sak, som är af största vikt och betydelse. Han skall hafva en öppen blick för det betydelsefulla i ett rätt handhafvande af tomtfrågorna med särskild hänsyn till framtida industriella anläggningar och däraf härflytande behof af bostadsplatser. Det är en fråga, som står i nära och ytterst intimt samband med frågan om förmånligaste sättet att, när den tiden kommer, utnyttja den stora naturkraft, som nu rinner obegagnad förbi vid Trollhättan. Vidare skall han, sedan stationen blifvit anlagd, innehafva betingelser för att träffa de förmånligaste aftal om upplåtelse af kraft.

Hvad de tekniska kvalifikationerna angår skola de vara af den beskaffenhet, att han kan helst lägga egen hand vid arbetet med utredningar för och uppförande af det blifvande vattenverket, liksom ock med kanalens ombyggnad, men framför allt att han skall vara i besittning af de tekniska insikter, som sätta honom i stånd att med sakkunskap kunna på stället öfvervaka utförandet af dessa arbeten. Hvilken oerhörd betydelse det ligger i att vid sådana omfattande arbeten hafva en sakkunnig och intresserad ledare på platsen tillgänglig, torde jag allra minst behöfva påpeka i denna kammare, där ju de flesta måhända hafva varit med om anläggningar af likartad beskaffenhet och där man nog litet hvar har fått erfarenhet om, hvilka stora, ofantliga besparingar kunna göras genom en skicklig och verksam ledning af arbetet.

Slutligen skall han vara i besittning af en framstående administrativ förmåga. Han skall vara i besittning af förmåga att med lugn och oväld leda den personal, som nu finnes vid kanalverket anställd och som kommer att blifva anställd vid vattenverket. Denna personal är med undantag af tjänstemännen icke uppförd å stat, utan antagen på kontrakt af styrelsen. Den är ingalunda af den ringa omfattning, som af den föregående ärade talaren antyddes, utan, såsom framgår af kostnadsberäkningarna, omfattar den ett stort antal. Att leda denna personal, som är anställd på så lösa villkor, på fullkomligt sådana villkor, som uti den enskilda industrien äro vanliga, och icke enligt stat så-

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

som betjante i allmänhet, icke minst vid järnvägarna, därtill fordras naturligtvis en praktisk förmåga på detta område, en mögnad erfarenhet.

Det är således ingalunda några vanliga tjänstemannabetingelser, som erfordras för denne man. Det är egenskaper och insikter, förvärfvade genom en lång verksamhet på det praktiska området. Det är således från den praktiska verksamhetens område man ovillkorligen måste söka mannen i fråga och icke från några tjänstemannakretsar. Men skall man från det praktiska verksamhetsområdet kunna förvärfva en så duglig person, som man här önskar, är det gifvet och klart, att man icke får sätta de förmåner, som man erbjuder honom, alltför lågt. Har han redan ådagalagt duglighet på detta praktiska område, är det naturligt, att han redan kommit till en mycket hög inkomst. Hvar och en af herrarna vet väl, och det erkände ju också den föregående ärade talaren tydligt, då han just sade det, att man i privatverksamheten först söker upp mannen och så gifver honom hvad han vill hafva. Herrarna veta väl, hvilka löner dugligt folk på det området kunna skaffa sig. Vill man nu hafva en duglig karl till detta, och det förmodar jag allesammans vilja, måste man sätta löneförmånerna så, att de icke alltför mycket skilja sig från hvad han med all sannolikhet redan har, utan innebära tillräcklig anledning för honom att med afgang från innehafvande befattning öfvergå till denna.

Under sådana förhållanden framställer sig då frågan: är 10,000 kronors fast arfvode jämte de öfriga förmåner, som här erbjudas, verkligen något för mycket för att kunna få, och kan man verkligen tro, att man med en mindre besparing kan få samma valuta, som man här sagt sig önska? Äfven tillsammans med det särskilda arfvode, som är tilltänkt att utgå under tiden för vattenverkets byggande och med den ökning i inkomst, som efter tiden för kraftstationens fullbordande skulle komma att tillföras öfverdirektören, hvarom emellertid nu icke är fråga, tror jag icke, att man kan komma till det resultat, att de nu föreslagna löneförmånerna äro på något sätt för höga. Tantiemen har här talats om, och på ett sådant sätt, att det ser ut, som om tantiemen icke vore tantiem, utan vore en del af det fasta arfvodet. Det är dock en väsentlig skillnad på en aflöning, som utgår i form af tantiem, och en, som utgår i form af fast arfvode. Det är tydligt och klart, att förhållandena kunna så ställa sig, att nettobehållningen icke tillåter något vidare stort tantiem, ja, komma att blifva sådana, att tantiemen helt och hållet uteblir. Jag tänker därvid särskildt på den tid, då kanalen kommer att ombyggas. Huru mycket man då söker ordna så — och det kommer man naturligtvis att göra — att ombyggnaden kommer att inverka så litet störande som möjligt på trafiken, står för mig tydligt och klart, att, därest kanalombyggnaden skall ske genom fördjupning och vidgning af den nuvarande kanalen, hvilket man ju icke vet, men ej saknar anledning att antaga, trafiken då icke kan pågå lika

länge på året, som den nu kan göra, när ingenting annat än isförhållandena afgöra tidpunkten för trafikens stängning. Man ser, att, för att denna tantiem på 3,740 kronor, som här är beräknad, skall kunna utgå, det fordras, att bruttoinkomsten uppgår till 500,000 kronor. Såsom i förslagsberäkningen är angifvet, är det icke så otänkbart, att nettobehållningen då blir allenast 100,000 kronor. Går bruttoinkomsten ned med 100,000 kronor, behöfves den i dess helhet till sådana utgifter, som måste utgå, innan någon behållning kan uppstå, på hvilken ledaren har rätt att beräkna tantiem. Enligt reservanternas förslag skulle sålunda just under den tid, då ledarens omsorger, skicklighet och vaksamhet tagas mest i anspråk, hans löneinkomster inskränkas till ett så lågt kontant belopp som 7,000 kronor. Mig synes detta icke vara rätta sättet att försäkra sig om tillräcklig kraft för ett sådant arbete.

Nu talas det också om den fria bostaden. Ja, men den fria bostaden motsvaras af bostadstväng. Han måste bo i Trollhättan, såsom framgår af propositionen. Så har varit kommitténs mening och Kungl. Maj:ts också. När ledaren måste bo i Trollhättan, är det tydligt och klart, att han icke kan få tillfälle till någon som helst biförtjänst. Jag säger detta, dels därför att det är väl bekant, att äfven högt aflönade ledare inom den enskilda industrien hafva tillfälle till biförtjänster genom ledamotskap i styrelser, exempelvis såsom ledamöter af styrelser för andra industriella verk, och dels därför att detta tillfälle till biförtjänster heller ingalunda saknas för en hel del statstjänstemän, särskildt dem, som äro bosatta i hufvudstaden. För min del finner jag det vara mycket lyckligt detta förhållande, att redan omständigheterna lägga hinder i vägen för sådana biförtjänsters uppbärande af ledaren af detta verk, men jag finner däruti dock ytterligare en anledning att icke sätta den lön, som består honom för hans arbete, alltför dålig. Jag tror visst, att det är möjligt att för 7,000 kronors fast arfvode få en person, och jag tror, att det är möjligt att få åtskilliga att välja på, men hvad jag för min del är lifligt öfvertygad om är det, att ibland dessa, som man på det sättet får att välja på, saknas åtskilliga, hvilka skulle kunna finnas, för den händelse man sätter lönen till 10,000 kronor, och likaledes är jag öfvertygad om, att just bland dessa, som saknas, skulle komma att finnas den, som man för statens bästa helst skulle vilja se på denna plats. Jag tror, att den besparing af 3,000 kronor, som på det sättet skulle kunna göras, många gånger om skulle få betalas genom minskade inkomster och ökade utgifter vid anläggningar för statens egen räkning. Det är icke något lyckligt att på det sättet söka förrycka och förvrida verkningarna af detta försök, hvilket är, såsom mycket riktigt anföres, ett första försök från statens sida att sköta en industriell verksamhet på affärsmässigt sätt.

Det andra skälet, som reservanterna anført mot detta och som af den siste talaren, ja, lika väl af den förste, betecknades såsom det egentliga skälet, är den inverkan, som denna lön skulle kunna

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.

(Forts.)

ha på andra statstjänstemäns löneförmåner. Åtskilliga exempel därpå lämnades. Jag vill här icke fästa mig vid det, att särskildt af hvad den siste talaren anförde tydligt och klart framgick, att han jämförde denne person med tjänstemän, hvilkas löner han själf ansåg vara alldeles för låga. Naturligtvis är styrkan i hans bevisföring skäligen förringad af den omständigheten, att han hade en sådan uppfattning af dessa andra tjänstemäns löner. Den uppfattningen må jag också för min del erkänna, att jag omfattar, men jag kan icke på något sätt gå med på det, att de löneförmåner, som man bestämmer för denne person, skulle kunna komma att utöfva inflytande på löneförmånerna för statstjänstemän på andra håll, det må vara i det eller det verket. Af hvad jag förut anfört framgår, att hvarken kvalifikationer eller befogenhet eller säkerhet i ställning äro jämförliga i det ena och det andra fallet. Skulle det vara så, att detta försök vid Trollhättan till en förändrad organisation af en statsinstitution skulle visa sig förmånligt och medföra likartade omgestaltningar på andra områden inom statsförvaltningen och omgestaltningar på dessa områden skulle visa sig möjliga att utföra, hvarom jag icke vill uttala någon mening, men hvarom jag hyser vissa tvifvel, undrar jag, om man egentligen skulle draga sig för att då låta exemplet från Trollhättan verka jämväl med afseende på bestämmandet af lönerna. Men så är icke förhållandet nu, utan man har att jämföra Trollhättans ledare med de åberopade statstjänstemännen. För min del finner jag, att Trollhättans ledare har en helt annan karaktär, än hvad dessa statstjänstemän hafva. Han är närmast att anse såsom en verkställande direktör och icke såsom en öfverdirektör. Jag tror och är rädd för eller har rent af kommit till den uppfattning nu, efter hvad som nämnts både här och i utskottet, att denna titel öfverdirektör, som af kommittén föreslagits, var synnerligen olyckligt vald. Jag vill då säga, hvarför vi valde den titeln. Det berodde därpå, att den främste tekniske tjänstemannen vid kanalen förut kallades mekanikus, och att vi ej ansågo det vara någon riktigt modern benämning, utan menade, att vi borde finna en annan beteckning för honom, och då tilldelade honom i vårt förslag titeln öfveringenjör. När vi kallade den förste tjänstemannen för öfveringenjör, tyckte vi, att direktören, som skulle stå öfver honom, borde ha någonting, som visade, att han var öfverordnad, och då fick han namnet öfverdirektör. Ingalunda tänkte vi därvid på öfverdirektörerna vare sig i järnvägsstyrelsen eller i någon som helst annan styrelse. Nu har emellertid visat sig, att just namnet förändrat uppfattningen hos många angående karaktären af själfva befattningen, och jag tror, att det mera är formen, det formella, som därvidlag utöfvat sin inverkan, än det reella, nämligen själfva innehållet i hans tjänstbefattning. Då nu så är förhållandet, vill det synas mig, som om det vore allra lämpligast, att man toge bort titeln öfverdirektör och gjorde honom äfven till namnet till hvad man vill, att han skall vara, nämligen verkställande direktör. På det sättet ställer

man saken riktigt. Man tager bort möjligheten att göra en jämförelse mellan ledaren af Trollhätteverken och öfverdirektörer i vare sig järnvägsstyrelsen eller någon annan styrelse. Man tager bort den rang, som kan ligga i titeln öfverdirektör, och man tager bort åtskilligt af de pretentioner, som kunna följa med det. Man gör det klart för honom också, hvilken hans ställning verkligen är, och måhända bereder man därigenom större lätthet jämväl för Kungl. Maj:t att göra effektiv den bestämmelse, som kommittén sannerligen icke för ro skull föreslagit angående förordnande på sex år och möjlighet att taga från honom detta förordnande, för den händelse han icke sköter sig så, att han, om han varit verkställande direktör i ett enskildt bolag, hade blifvit omvald. Jag tror därför, att hela syftet med anordningen skulle klarast och tydligast framträda genom en sådan förändring, och att mycket, för att icke säga allt, af de farhågor, åt hvilka här gifvits uttryck, skulle i och med en sådan namnförändring borttagas.

Med anledning häraf, herr grefve och talman, ber jag att få yrka bifall till den nu föredragna första punkten, dock med den ändring, att orden: *»under benämning öfverdirektör»* uteslutas ur detta stycke, och att i stället efter det därpå följande ordet *»skall»* införas orden: *såsom verkställande direktör*, hvarigenom lydelsen kommer att blifva: *under förvaltning af en styrelse, bestående af fem af Kungl. Maj:t för viss tid utsedda ledamöter, af hvilka en skall såsom verkställande direktör hafva den närmaste ledningen och tillsynen öfver Trollhätte kanal- och vattenverk;* och torde vid den följande punkten, för den händelse att detta skulle vinna kammarrens bifall, den rättelse i staten vidtagas, som däraf är be-tingad.

Herr Säve: Trots det beaktansvärda, som framhållits från statsrådsbänken och från statsutskottet för den högre lönen för ifrågavarande nye ämbetsman, måste jag dock på de skäl, som anförts af herrar Wijk och Fränckel, ansluta mig till reservationen. Jag skall icke trötta kammaren med att upprepa hvad som från dessa herrars sida anförts, men för mig hafva deras skäl emellertid varit öfvertygande. Med den lön, som de ifrågasatte, tillsammans minst 12,000 kronor, hvilken lön med all sannolikhet inom ganska kort tid kommer att betydligt förhöjas med anledning af den tillämnade kraftstationens anläggande, bör en person i den blifvande öfverdirektörens ställning anse sig fullt tillfredsställd.

Här har nu framhållits en jämförelse mellan denne ämbetsman och ledarne af stora privata affärsföretag. Jag får säga, att det är nog en betänkelig synpunkt, om Riksdagen skall vid bestämmande af nya löner för sina tjänstemän ställa upp aflönin-garna vid privata affärsbolag såsom föredöme för sig. Ett rikt affärsbolag har förmåga att kunna aflöna sin verkställande direktör högt, men staten, som icke har blott *ett* intresse att tillgodose, utan otaliga, måste taga hänsyn till alla dessa intressen; och sta-

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.

(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.

(Forts.)

ten kan för öfrigt icke, utan att begå en orättvisa mot öfriga förtjänstfulle, skicklige och nitiske tjänstemän, höja löneinkomsterna för en enstaka grupp af tjänstemän såsom här blifvit ifrågasatt. Det är åtminstone för mig uppenbart.

Här har också framhållits, att ifrågavarande nye ämbetsmans ställning blir för prekär i förhållande till andra svenska stats-tjänstemäns, på grund af att han icke får fullmakt, utan endast förordnande för kortare tid. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på, att han tillsättes för eu tid af 6 år, och att det torde vara all sannolikhet för, att, om han sköter sin plats väl, detta förordnande blir ytterligare förlängdt, och i hvilket fall som helst är han tillgodosedd med vida fördelaktigare pensionsutsikter än andra statens tjänstemän.

Men, mina herrar, det var icke för att framhålla detta som jag begärde ordet, utan det var för att uttala en vördsam önskan med afseende å den förestående tillsättningen af denna viktiga befattning.

Vi, som för några veckor sedan på detta rum kämpade för att man vid anläggningen af den nya järnvägsbron vid Göta älfs utlopp skulle taga hänsyn till att vattendjupet blefve 6 meter och icke 4 meter, vi gjorde detta särskildt med hänsyn till Trollhätte kanalverk af fruktan för att möjligen Riksdagens beslut om ett 4 meters djup i afseende å brobyggnaden skulle blifva prejudicerligt med hänsyn till ett blifvande beslut om vattendjupet i Trollhätte kanal. Jag vill nu icke besvara kammaren med att upprepa alla de skäl, som vid det tillfället uttalades till förmån för ett 6 meters djup. Ej heller vill jag upprepa hvad som anfördes *mot* detta 6 meters djup. Men däremot vill jag betona, att man inom Riksdagen ännu icke har någon fast öfvertygelse om hvilka dimensioner den blifvande kanalen bör få. *Ett* bör emellertid vara klart, att här behöfs en fullständig utredning och en utredning som hålles så objektiv som möjligt. För landskapen kring Vänern och samtliga de landsdelar, som ligga utefter Göta kanal, är det af största vikt, att man vid den blifvande utredningen äfven tager hänsyn till dessas industriella och sjöfartsintressen.

På grund af hvad jag nu haft äran anförda tillåter jag mig uttala en vördsam önskan så formulerad:

Det synes ligga i sakens natur, att den man, som kommer att bekläda platsen såsom öfverdirektör vid det blifvande kanalverket, äfven kommer att få uppdrag att utföra alla erforderliga undersökningar och föregående utredningar för en sannolikt förestående ny kanalbyggnad mellan Vänern och Kattegat och för en blifvande kraftstation vid Trollhättan äfvensom att framlägga förslag till dessa arbeten och möjligen äfven att leda samma arbetens utförande. Med anledning af den utomordentliga betydelse dessa arbeten komma att få för en mycket stor del af vårt land är det därför af synnerlig vikt, att rätte mannen väljes för denna viktiga plats. Synnerligen önskvärdt är det, att valet blifver sådant, att man med fullt förtroende kan vänta sig en

opartisk och allsidig utredning af de föreliggande byggnadsfrågorna, öppen för alla förhållanden och skäl, som på frågorna kunna inverka och således obunden af förut gjorda mer eller mindre ensidiga uttanden eller förutfattade meningar. Speciellt är det äfven af vikt, att en uppfattning, som redan förut visat sig fientlig mot en för de intresserade orterna tillfredsställande lösning af kanalbyggnadsfrågan, icke må få utöfva inflytande på de utredningar, som komma att göras, eller de förslag, som komma att framläggas.

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Herr Berg, Lars: Uti hvad den siste ärade talaren anförde i afseende å den tilltänkte öfverdirektören i styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk har jag funnit mig böra till alla delar instämma. För att förvaltningen af detta kanal- och vattenverk skall blifva enligt förslaget betryggande, måste den tillämnade öfverdirektören besitta icke allenast utmärkta insikter i alla de grenar af vattenbyggnadskonsten och kraftstationers anordnande, som här kunna ifrågakomma, utan han måste därjämte äga ett vidtskådande och klart omdöme, vara fri från förutfattade meningar och ensidigheter samt genomträngd af en liflig öfvertygelse om detta stora verks fosterländska och vidtgående betydelse. På honom beror nämligen, såsom förslaget här är uppgjort, hela verkets blifvande öde. Han är insatt såsom en allt behärskande och nästan ensam bestämmande kraft inom styrelsen. Tager han fel eller går han miste, kommer det att på det mest olyckliga sätt inverka på hela företaget, och han är dock trots alla dessa stora befogenheter utan all kontroll, i hufvudsak åtminstone. Här hafva vi således en brist, hvilken såvidt jag förstår måste afhjälpas, och det är i den delen förslaget hvilat på en oriktig tillämpning af sin egen princip. Författningsförslaget utgår nämligen från den uppfattningen, att den verksamhet, som den nya styrelsen skulle utöfva, är i mycket likartad med den verksamhet, som styrelsen för ett större enskildt affärsföretag utöfvar. Och däraf har man dragit den slutsatsen, att man bör inrätta den nya styrelsen på samma sätt och efter samma grunder, som de enskilda följa i dylika fall, och man har därför föreslagit, att vi skola skaffa oss en duglig verkställande direktör och med honom åtskilliga styrelseledamöter lämpliga för affärsföretagets lugna och säkra ledning såsom affär. I detta hänseende är allt godt och väl, men så har man tillagt någonting helt annat. Man har nämligen till denna styrelses uppdrag fogat uppgiften att upprätta planer till samt uppföra och underhålla de största och mest genomgripande byggnadsverk, som i Sverige varit utförda och som någonsin här lära komma att utföras — ty en sådan kanalanläggning kan knappast mera komma att anläggas i vårt land, och en sådan kraftstation kan ej heller vidare komma att någonstädes anordnas än vid denna rikets måhända största kraftkälla. Det är dessa byggnadsuppdrag, hvilka ej rimligtvis kunna åt en dylik styrelse utan kontroll anförtros. Man har följt och troget kopierat det enskilda affärs-

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Ports.)

lifvet, där det gällt själfva styrelsens organisation, men man har icke nöjt sig med att åt denna styrelse öfverlämna skötseln af affärsrörelsen, utan man har därutöfver gifvit densamma i uppdrag att upprätta planerna och utföra byggnaderna till de nya kanal- och kraftstationsanläggningarna, som visserligen intet enskildt affärsföretag skulle tillåta sig. Om ett enskildt affärsföretag, hvars styrelse till och med har till verkställande direktör en tekniker, har för afsikt att utföra anläggningar för 20 å 30, kanske 50 millioner kronor, öfverlämnar det icke detta uteslutande åt sin styrelse, utan det tillkallar tekniske sakkunnige, som uppgöra förslag och därupå åter andra, som granska och kontrollera dessa. Likaså i afseende å utförandet tillkallas särskildt lämpliga fackmän, och styrelsen sitter endast såsom husbondens öga, hvar emot åt den ingalunda öfverlämnas att utföra anläggningarna utan kontroll. Ännu egendomligare och mera skiljaktigt från den *enskilda* betänksamheten och kloketen framträder nu anmärkta förhållande, då man besinnar, att det funnits och finnes i riket en särskild myndighet, uteslutande inrättad för kontroll af alla dylika företag samt att leda och öfvervaka deras utförande. Denna myndighet är väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, hvilken sedan kanalens tillkomst också öfver densamma utfövat denna tillsyn under tvenne mansåldrar eller under två tredjedels sekel. Om nu ett enskildt affärsföretag skulle hafva tillgång till en sådan särskild sakkunnig myndighet, där landets tekniska insikter böra vara samlade och som har skyldighet att arbeta just för dylika anläggningar, skulle det säkerligen ej förbigå eller utesluta denna nödiga kontroll, utan söka att dymedelst åt företaget förvärfva en god och säker garanti för dess lyckliga anläggning och skötsel.

Erfarenheten har också bevisat detta. De flesta arbeten i riket af likartad beskaffenhet med Trollhättans stå under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens öfverinseende och kontroll till byggnad och underhåll. Det i dessa nedlagda enskilda kapitalet har med tacksamhet emottagit denna ledning och sakkunskap, som af staten bjudes detsamma såsom skydd. Men då det gäller staten själf och dess anläggningskostnader på 40 å 50 millioner kr., då skulle dessa undandragas statens egen kontrollerande myndighet, under förmenande att denna skulle hindra affärsmässigheten i förvaltningen.

Det är sålunda för mig ofattligt, huru förslagsställarna kunnat lämna hela denna storartade anläggning i så godt som en enda mans hand. Misstager han sig, komma följderna att blifva ödesdigra för mansåldrar, och det synes mig hvarken förklarligt eller ens rimligt, att man ej sökt afhjälpa denna brist. Det kan måhända icke förklaras på annat sätt än att man, såsom äfven en ärad föregående talare anmärkte, har fäst sig vid namnet *öfverdirektör*, och detta har utöfvat, likasom namn i språket i allmänhet, en makt öfver tanken, som ledt till denna slutsats. Vi sakna nämligen i vår tekniska administration tillräckliga kontroller. Sådana kunna icke, t. ex. i järnvägsstyrelsen, väg- och vatten-

byggnadsstyrelsen och telegrafstyrelsen m. fl., i vårt land anordnas med mindre vi få ett departement för allmänna arbeten, och därför befinna sig dessa styrelser i viss mån utan kontroll, mången gång till skada för det allmänna. Men man har i stället denna utredning af ärendena under kollegial form, där flera sakkunniga ledamöter deltaga i alla beslut, hvarigenom resultatet i allt fall kunna blifva goda eller åtminstone dugliga. Här är det däremot icke så, här lämnas allt åt en enda »initiativkraftig» man. Visserligen har han fyra ledamöter, däraf en tekniker, i styrelsen, men denne sistnämnde bör naturligtvis vara *elektrotekniker*, så att inom byggnadsfacket är öfverdirektören den ende. Jag föreställer mig, att det är vår vana att vid allmänna arbetsförhållanden tänka så, att eftersom mannen är öfverdirektör i en teknisk styrelse, behöfver han ingen kontroll, han bör få ensam styra och ställa. Jag hemställer därför, huruvida icke namnet öfverdirektör för denne tjänsteman, om man med en så anspråkslös benämning kan tala om denne höge och mäktige man, borde utbytas mot något annat. Om man tar hänsyn till hans storartade makt och lön, borde han väl snarare och riktigare benämnas minst generaldirektör. Men namnet är ju intet, det åsyftade gagnet allt, och för att befordra detta anser jag det vara högst nödvändigt, att man afslutar klämman i 1:o med ett tillägg efter orden »kanal- och vattenverk» af följande lydelse, »som i afseende på upprättande af planer till nya anläggningar samt deras utförande och underhåll skall af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fortfarande kontrolleras och öfvervakas».

I afseende å styrelsen i öfrigt kan man ju med skäl säga, som här af föregående talare äfven framhållits, att hela förvaltningen är ett experiment. Men detta är en förtjänst i mina ögon. Man kan också säga, att denna förvaltning är storartad och dyrbar, det är också sant, och man kan med ännu större fog påstå, att den till att börja med ej skulle hafva någonting att göra, i det närmaste knappast mera än hvad som den gamla enkla styrelsen hade att uträtta med mycket små kostnader och hjälpmedel. Men utskottet har också föreslagit, att denna styrelse icke skall träda i verket förr än Kungl. Maj:t bestämmer. Och detta jämte mitt intresse för att ingenting måtte underlätas, som kan påskynda lösningen af denna stora fråga, utgör anledningen till att jag icke vågar yrka afslag, utan att jag kan anse förslaget godt såsom en förvaltning af ett affärsföretag, sedan allting blifvit byggdt och färdigt, om och när man från densamma sålunda afskiljer de förberedande anordningarna och utredningarna i tekniska ärenden samt byggnadernas utförande utan kontroll som förut antydts, hvartill den nya styrelsen icke är kompetent och hvilkas handhavande ensam af denna vore vådligt för företagets lyckliga utgång.

Jag yrkar därför som sagdt, att ett tillägg af den upplästa lydelsen måtte göras till den föredragna punkten 1:o.

Herr Tamm, Hugo: Jag skall blott be att få taga upp ett par punkter, då denna fråga redan varit så länge diskuterad.

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk. (Forts.)

Herr Fränckel yttrade först, att detta är ju i själfva verket en sådan liten affär. Men var det då verkligen Riksdagens mening att låta allting stå stilla som det är och låta allting förblifva så, som det nu befinner sig? Jag kan icke tro det, utan Riksdagen köpte väl denna egendom för att där utföra två stora saker, som ej kunde bringas till utförande med mindre Riksdagen toge ärendet i sin hand. Den ena var elektricitetsverket och den andra kanalens nybyggnad. Icke lär det väl vara meningen annat än att dessa saker skola så fort som möjligt ordnas, och utgår man från detta, förvandlas i ett slag saken från att vara *liten* till en sådan affär, där man för ändamålet behöfver de bästa krafter, hvaröfver staten disponerar.

Affären skulle då ordnas på det sätt, att man skulle göra försök med att få in andra former än den byråkratiska uti förvaltningen af dessa statens ekonomiska verk. Man hör ständigt klagomål öfver järnvägarnas byråkratiska förvaltning såsom orsaken till att järnvägarna icke bära sig. Äfven i Danmark har man som bekant försökt med tantiem för att få vid järnvägarna en mera affärsmässig förvaltning. Nu vill man här göra liknande försök och söka att på en sådan affär som den föreliggande få till stånd en anordning efter de regler, som för det allmänna ekonomiska privatlivets företag äga rum. Men vill man försöka detta synnerligast i en tid, då man har utsikt till att staten öfvertager än den ena, än den andra verksamheten, hvilken förut bedrifvits genom enskilda, skall man göra försöket under så förmånliga villkor som möjligt och icke ställa så, att försöket a priori riskerar att misslyckas. Då har man ej gjort något ärligt försök, hvilket man dock i detta fall åsyftar att göra.

I själfva verket föreligga här tre förslag, och jag hemställer till kammarens praktiska ledamöter, hvilket af dessa förslag skall anses bäst. Två äro utaf väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ej anser det nu föreliggande förslaget godt och därför framställer de två, hvilka jag för kammaren till jämförelse vill i hufvuddrag beröra. Det ena förslaget är att i staden Stockholm inrätta en styrelse för Trollhätteverken. Den skall bestå af en ordförande och fyra ledamöter, af hvilka en är verkställande direktör, alltså lika många som vid Trollhättan, men styrelsen skulle bo i Stockholm. Dessutom skall denna styrelse hafva en protokollsförare. Så skall det därtill vara ett juridiskt biträde, och så skall verkställande direktören i styrelsen slutligen hafva rättighet att innehafva annan befattning, d. v. s. han skall få vara tjänsteman i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och på lediga stunder sköta sin direktörsbefattning.

Hans lön skall blifva	6,000 kronor
arfvodena till styrelsen	6,000 »
till protokollsförare och juridiska biträden m. m.	8,500 »

S: 20,500 kronor.

När jag räknar ihop allt detta, blir det dyrare än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Tycken I, mina herrar, att det kan vara

affärsmissigt att sätta styrelsen i Stockholm, då den till på köpet blir dyrare där än Kungl. Maj:ts föreslagna styrelse vid Trollhättan?

Det andra förslaget är ändå mera så att säga tjänstemannamässigt, och enligt det skulle förvaltningen öfverlämnas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Där skulle det vara en föredragande, som skulle föredraga ärendena inför nämnda styrelse och för denna förvaltning äro kostnaderna beräknade till något mindre.

Mot dessa tvenne förslag ligger nu det af Kungl. Maj:t framställda, och jag hemställer till kammaren, hvilket tror man kommer att bäst öfvervaka och leda ett sådant företag som detta? Jag är för min del alldeles öfvertygad därom att det behöfves en person på platsen, ty det är icke småsaker, utan delvis af ganska finkänslig natur, som det här gäller att förvalta. Det gäller icke blott att ordna så att kanalen går ordentligt, utan att ordna taxorna med hänsyn till allmänhetens behof och att ställa och styra med den stora arbetarbefolkningen och kanske ändå mera med den betydelsefulla egna-hems-frågan, hvilken det särskildt gäller att med en viss förtänksamhet följa. Vidare är det förarbeten för kraftstationen, och allt detta måste väl beredas, betäckas och planeras och ej endast hänskjutas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som skulle sakna den personliga bekantskapen med ort- och personförhållandena. Och sedan kommer det tekniska utförandet. Det kan naturligtvis icke gå till på det sättet, att denne öfverdirektör sitter och gör allting, utan han måste naturligtvis använda specialister inom hvarje fack. Men jag är öfvertygad om att därest ni, mina herrar, hade ett privat företag af denna art, skulle ni sätta dit den bäste direktör ni kunde få och icke se så hårdt på lönen. Jag kommer nu till lönen.

Som vi hört, rör sig det hela om antingen 10,000 kronor eller 7,000 kronor, om någonting annat är ju egentligen icke här fråga: skall man få en man som duger för 7,000 eller skall man bjuda honom 10,000 kronor? Tantiemet ligger vid sidan af saken och det är dessutom osäkert, om något sådant kommer att utgå, men blefve så förhållandet att detta blefve af någon större betydelse, så skulle väl vi principaler icke hafva något däremot. Det vore väl en fördel ju mera tantiemet komme att stiga. Hvad elektricitetsverket beträffar, är meningen, att så snart det blifver färdigt skall ej lönen längre utgå med 6,000 kronor, utan den kommer då att utslutande gå på tantiem, och det är ju fördelaktigt, om personen i fråga vid handhafvandet af detta kan få tantiemet att stiga — ju högre dess bättre. Detta anser jag vara en solklar sak. Man bör ej jämföra denna aflöning med öfriga aflöningar för statens öfriga tjänstemän; tantiemet är här det märke, som utvisar att detta är ett ekonomiskt verk, och jag kan icke se att här finnes någon egentlig jämförelsepunkt med öfriga tjänsteaflöningar i de civila verken. Jag säger ännu en gång, frågan gäller blott, skall man få en duglig man och gifva hvad han begär? Hvad beträffar tantiemet, vore ju dess tillväxt till fördel för principalen, som här är staten.

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Till sist yttrade den siste talaren, att han ansåg att öfverdirektören hade för stor makt och att denne kunde ordna och ställa huru som helst. Men ej lär väl Riksdagen öfverlämna till honom att göra kanalen eller elektricitetsverket huru han behagar, det skall naturligtvis underställas Riksdagen. De 6,000 kronorna äro uteslutande ett lönetillskott för det arbete han under utredningstiden kommer att få. Och dessutom, tron I icke, mina herrar, att det är en betydlig skillnad att bo därnere? Jag tror att man härigenom har för denna direktör afklippt en mängd tillfällen till lönetillökningar och ökade inkomster genom tjänstgöring och befattningar på andra håll, som tjänstemän af motsvarande grad i Stockholm lätt nog kunna skaffa sig.

Jag kan således för min del ej se annat än att detta är en klok ekonomisk anordning, som ingalunda erbjuder några jämförelsepunkter med löneförmåner på andra håll, och kunde vi få in i statens ekonomiska verk en mera obunden och mera fri ekonomisk förvaltning, skulle, tror jag, statens kassa däraf icke komma att lida, hvarför jag för min del anser detta såsom en ren sparsamhetsåtgärd. Ty det måste vi väl ändå medgifva, att om vi än här kunde inbespara 3,000 kronor, vore det en relativt obetydlig summa mot det goda, som kan utträttas genom en klok och praktisk ledning af denna statsegendom.

Ur ren sparsamhetssynpunkt anser jag den föreslagna lönen af 10,000 kronor böra beviljas och anhåller om bifall till utskottets hemställan med den af herr Swartz föreslagna ändring.

Friherre Palmstierna: Debatten har ju redan dragit ganska länge ut och jag skall icke uppehålla kammaren länge, men såsom reservant i utskottet anser jag mig böra i allra största kort-het framhålla skälen, hvarför jag biträdt reservanternas förslag.

Jag skulle för min del gärna vara med om högre aflönning för de befattningar, som kräfvat större förmågor, synnerligast som det visat sig att löne regleringarna, hvilka under senare tider gått ut på att höja de små lönerna men bibehålla lönerna på de högre platserna oförändrade, ledt till en större afgang från de högre platserna till det enskilda förvärfvet. Det är väl äfven klart, att när det gäller att täfva om tekniska förmågor, måste man betala högt, och således bör denna plats vara väl aflönad. Frågan gäller icke heller detta, utan frågan är: hvar ligger gränsen, här eller där? Skillnaden är endast 3,000 kronor. Man kan egentligen säga, att detta är icke någon ren *industriell* anläggning, ty att sköta kanalen kan i och för sig ej vara förenadt med så stora svårigheter, om ock det måste medgifvas att den kan skötas på olika sätt. Men det tillkommer dock en hel del tekniska kunskaper i och för anläggningen och utvidgningen af den blifvande kraftstationen o. s. v. Reservanterna ha emellertid ansett lönen böra vara 7,000 kronor, hvartill kommer 3,740 kronor såsom kalkyleradt tantiem, det gör 10,740 kronor. Läger man då härtill bostad och vedbrand, uppskattade till 1,200 kronor, är man därmed uppe

till ungefär 12,000 kronor. Men sedan skulle ju ytterligare tillkomma 6,000 kronor. Kommittén har nämligen föreslagit att genast börja med utredningen för kraftstationen, och personen ifråga skulle därför åtnjuta 6,000 kronor och sedermera en viss tantiem för förvaltningen af kraftstationen, när denna kommer i gång. Nu har ju Kungl. Maj:t hvad beträffar ersättningen för utredningen sagt, att Kungl. Maj:t kommer att därom bestämma, men man kan väl vara förvissad om att Kungl. Maj:t ej lär sätta den lägre än kommittén föreslagit. Och Kungl. Maj:t har äfven sagt, att beträffande ersättning för förvaltningen skall sedermera fattas beslut, men det är väl också anledning antaga, att denna aflöning ej skulle minskas då det blefve fullt upp att göra. Då skulle öfverdirektören alltså enligt reservanternas förslag få 18,000 kronor men, om man inberäknar bostad, 21,000 kronor efter utskottets förslag. Då frågas om icke ett arfvode af 18,000 kronor är tillräckligt för att här få en god förmåga? Ja, d. v. s., gäller det att köpa en viss person, då beror väl priset på förhållandet mellan tillgång och efterfrågan, men 18,000 kronor måste likväl anses vara en fullt tillräcklig aflöning äfven för tekniska värf. Därtill kommer, att mannen engageras på 6 år i sänder, har en fast ställning och får under vissa villkor 6,000 kronor i pension efter ett visst antal år, eljest en afkortad pension. Sålunda måste hans förhållanden anses vara betydligt fördelaktigare i många hänseenden än vid enskilda verk. Han må sedan beta öfverdirektör, verkställande direktör eller disponent, det kan vara detsamma.

Jag anser flera goda skäl tala för bifall till reservanternas förslag och anhåller därför om bifall till deras hemställan, när den punkten förekommer.

Herr Boström, Filip: Jag tillåter mig fasta kammarens uppmärksamhet på att, enligt hvad för mig uppgifvits, Andra Kammaren fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med det yrkande, som af herr Swartz här gjorts. Jag tror i likhet med honom och med herr Tamm, att det är en utmärkt lycklig ändring af titeln för denna person.

Hans excellens herr statsministern antydde i sitt anförande, att Riksdagen redan förut gifvit exempel på anslående af högre löner än hvad dittills beståtts någon af cheferna för administrativa verk. Denna antydan hänvisade naturligtvis på det beslut, som Riksdagens kamrar enhälligt och utan ett ords diskussion fattade i anledning af förslaget angående en förste deputerad vid riksbanken, hvars lön anslags till 20,000 kronor. Den som har reda på förhållandena, måste erkänna, att denna höga aflöning har visat sig vara utomordentligt välgörande för statsverket. Jag har den uppfattning, att man bör fortast möjligt komma ifrån de lönesatser, som nu äro satta för cheferna för statens verk på det ekonomiska området.

Jag tillåter mig därför yrka bifall till den förändring af den föredragna punkten, som af herr Swartz yrkats.

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Ang. förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk.
(Forts.)

Herr Fränckel: Den siste ärade talaren började sitt anförande så, att man möjligen skulle kunna tänka sig, att Andra Kammaren hade fattat beslut i hufvudfrågan. Jag ber då att få uppläsa, att, så vidt mig är bekant, har Andra Kammaren fattat beslut *endast* med afseende å ändringen af *benämningen* öfverdirektör till »verkställande direktör». Men med afseende å lönefrågan är ännu icke något beslut fattadt. För min enskilda del anhåller jag emellertid att få yrka bifall till första punkten.

Herr Wijk: Då jag finner, att jag bort yrka bifall till reservanternas förslag först under punkt 2, ber jag nu att få yrka bifall till punkt 1 och återkomma med yrkande om bifall till reservationen vid punkt 2.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Swartz*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att orden »en, under benämning öfverdirektör, skall» utbyttes mot orden »en skall såsom verkställande direktör; och 3:o) af herr *Berg, Lars*: att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i slutet tillades följande: »som i afseende på upprättande af planer till nya anläggningar samt deras utförande och underhåll skall af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fortfarande kontrolleras och öfvervakas.»

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af herr *Swartz* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Ang. aflöningsstat för styrelsen och tjänstemännen vid Trollhätte kanal- och vattenverk.

Herr Tamm, Hugo: Jag får endast anhålla, att öfverallt i betänkandet, där benämningen öfverdirektör förekommer, detta ord måtte få utbytas mot benämningen verkställande direktör. Jag anhåller för öfrigt om bifall till utskottets förslag.

Herr Wijk: Jag skall nu be att på de skäl, som jag förut anfört, få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Fränckel: Jag skall i likhet med herr Wijk be att få yrka bifall till reservanternas förslag i andra punkten.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels, af herr *Tamm, Hugo*, att punkten skulle bifallas med den ändring, att ordet »öfverdirektör» på alla ställen, där det förekom, utbyttes mot ordet »verkställande direktör», dels ock, af herr *Wijk*, att Kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i punkten 2 af den vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till hvad utskottet i punkten hemställt samt vidare på godkännande af hvart och ett af berörda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på godkännande af herr Tamms yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Ang. afhöningsstat för styrelsen och tjänstemännen vid Trollhätte kanal- och vattenverk.

(Forts.)

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Wijks yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller, hvad statsutskottet hemställt i punkten 2 af sitt utlåtande n:o 85 med den af herr Tamm, Hugo föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten 2 af den vid utlåtandet afgifna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 41.

Punkterna 3 och 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 12 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående flyttning af lifrustkammarens samlingar m. m.

Punkten a).

Uti en till Riksdagen den 17 mars 1905 aflåten proposition (n:o 95) hade Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen utom annat, att för sin del medgifva, att aftal angående flyttning af lifrustkammarens samlingar m. m. i enlighet med det i nämnda statsrådsprotokoll intagna förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten och nordiska museet finge träffas.

Om flyttning af lifrustkammarens samlingar.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Om flyttning
af lifrust-
kammarens
samlingar.
(Forts.)

Friherre Beck-Friis, Johan: Den kungliga proposition, som ligger till grund för statsutskottets ifrågavarande utlåtande, har till fullo ådagalagt nödvändigheten och vikten af att snarast möjligt skaffa nya lokaler för lifrustkammarens samlingar. Här har af regeringen framlagts ett förslag, enligt hvilket dessa samlingar skulle öfverlämnas på deposition till nordiska museet. Detta förslag är särskildt ur ekonomisk synpunkt för staten mycket fördelaktigt, då det ej kommer att medföra några egentliga utgifter, och äfven ur andra synpunkter kan det anses fördelaktigt, ty man kan nog på det hela instämma i hvad som af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet andragits, då han på ett ställe säger:

»Förenade i samma byggnad skulle emellertid lifrustkammarens och nordiska museets samlingar på ett lyckligt sätt komplettera hvarandra till en fulltonig kulturbild af en stor del utaf svenska folkets förgångna lif.»

Om man emellertid ser på den mycket ingående utredningen, som föregått detta Kungl. Maj:ts förslag, så skall man finna, att flere personer hafva framhållit önskvärdheten af att lifrustkammarens samlingar hade blifvit införlifvade med artillerimuseet. Skälet hvarför denna tanke ej kunnat fullföljas är, att artillerimuseets lokaler icke äro nog stora för att kunna mottaga de betydande samlingar, som nu förvaras i lifrustkammaren. Dessa samlingar kunna emellertid delas i tre hufvudgrupper. Den ena kallas kronans vapenförråd eller arsenalen, den andra kallas den kungliga lifrustkammaren och den tredje den kungliga klädkammaren.

Hvad dessa två senare afdelningar angår anser jag, att de mycket väl passa samman med nordiska museets samlingar, men däremot kan jag ej finna, att den första afdelningen, nämligen kronans vapenförråd, är lika lämpad för att uppsättas där, utan kommer denna afdelning sannolikt hufvudsakligen att användas till dekorerung af nordiska museets förstugor.

Nu har visserligen Kungl. Maj:t här sagt, att det är önskvärdt att en del föremål skulle kunna öfverflyttas till artillerimuseet och för den skull i § 10 af den öfverenskommelse, som skulle träffas mellan nordiska museet och Kungl. Maj:t, föreslagit, att under vissa förutsättningar en del föremål skulle framdeles kunna få öfverflyttas från nordiska museet till artillerimuseet, men för denna öfverflyttning fordras, att nordiska museets nämnd godkänner densamma. Jag är rädd för att hafva dessa föremål en gång blifvit ordnade i nordiska museet så kommer nog nordiska museet ej att släppa dem, och jag tror således att det kan blifva svårt att få de önskvärda föremålen öfverflyttade till artillerimuseet, om de nu blifva införlifvade med nordiska museet.

Emellertid ser jag på ett annat ställe af öfverenskommelsen, nämligen i § 1, att det icke är gifvet, att nordiska museet skall öfvertaga alla föremål från lifrustkammaren, utan att vid inventeringen skall en del af dem packas ner och förvaras (visserligen

af nordiska museet men utan ansvar). Jag hade därför tänkt mig, att man skulle kunna försöka få en del af de viktigaste föremålen, som böra höra till artillerimuseet, undantagna, innan allt öfverlämnades till nordiska museet.

Helst skulle jag nu velat föreslå en ändring af vissa paragrafer i detta förslag till kontrakt mellan Kungl. Maj:t och nordiska museet, men af flera skäl vill jag emellertid ej göra det, utan inskränker mig endast till att uttrycka den önskan, att Kungl. Maj:t måtte ordna så att, vid eller kanske innan nordiska museets inventerar till sig lifrustkammarens samlingar, artillerimuseets styrelse eller kanske styresman måtte få tillfälle att undantaga de för detta museum värdefullaste föremålen, som under nuvarande lokala förhållanden lämpligen kunna inrymmas i artillerimuseum. Under förhoppning att cheferna för ecklesiastik- och landtförsvarsdepartementen skulle vilja taga i öfvervägande den tanke jag här sökt framhålla, anhåller jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Billing: Utskottets motivering är mycket kort, 2¹/₂ rader, och därför vågar jag läsa upp den:

»Utskottet, som, då vederbörande myndigheter numera enats angående lifrustkammarens förflyttning till nordiska museet, icke anser sig böra häremot framställa någon erinran, hemställer, — —»

Den, som är något van att läsa statsutskottssvenska, finner lätt, att denna motivering afser att så mycket görligt är lyfta ansvaret för hvad här är föreslaget från statsutskottet till de myndigheter, som enats, och det anser jag utskottet haft så mycket mera rätt och skäl till som i den kungliga propositionen står skrifvet: »Med anledning af hvad sålunda anförts och då för träffande af den ifrågasatta öfverenskommelsen mellan svenska staten och nordiska museet, särskildt i hvad angår utfästelsen om statsbidrag under depositionstiden, torde böra inhämtas Riksdagens samtycke, hemställde departementschefen — — —»

Alltså har departementschefen sagt, att det är hufvudsakligen och särskildt i fråga om den ekonomiska sidan af saken, d. v. s. denna lilla statsutgift, som Riksdagen skall höras. Det är sålunda med den statsutskottet hufvudsakligen har att göra.

För min egen del får jag erkänna, att jag ej har kunnat göra mig fri från intrycket af de betänkligheter, som från olika håll gjort sig gällande mot det nu föreliggande förslaget. De hafva, kan jag säga, utgått från fyra sidor, således från de fyra olika väderstrecken. Å ena sidan har man ej haft sympati för detta förslag, därför att man var intresserad för att bibehålla lifrustkammaren där den nu finnes och där den presenterar sig synnerligen fördelaktigt, där den har sina minnen och dit vägen är lätt och känd. Vidare hafva betänkligheter mot förslaget framkommit från den synpunkten, att sådana samlingar som dessa icke borde deponeras i en byggnad, som ej är statens, utan att i stället en

*Om flyttning
af lifrust-
kammarens
samlingar.*

(Forts.)

särskild byggnad för lifrustkammaren borde uppföras. Ingen kan väl vänta sig, att statsutskottet skulle själfmant drista sig till att föreslå Riksdagen en så stor utgift, som uppförandet af en särskild byggnad för lifrustkammaren skulle medföra, och statsutskottet är också helt visst erkännansamt mot regeringen att den ej lyssnat till förslag om nybyggnad. Så hafva betänkligheter för det tredje framkommit från det håll, som den siste talaren representerade, och jag tror ej att statsutskottet har någonting emot att erkänna det berättigade i den önskan, hvarmed han slutade sitt anförande. Men naturligtvis kunde ej den åsikten hos statsutskottet motivera annat än ett yrkande om bifall till den kungliga propositionen sådan den nu föreligger. Slutligen och för det fjärde hafva betänkligheter framkommit från det håll, där man är synnerligt mån om nordiska museet, och herrarne veta af hvad jag förut en gång här anført, att jag hör till dem. Men då eller om det nu verkligen är så, som man kan sluta till af detta betänkande, att de, som i detta ärende hafva att besluta, hafva definitivt afgjort, att nordiska museets anordning ej skall ske efter den ursprungligen tänkta planen, så synes det mig, som om förflyttningen dit af åtminstone en del af lifrustkammarens innehåll skulle kunna i någon, jag medger ringa, mån bryta udden af detta beslut, som jag har förut beklagat och alltjämt beklagar. Jag har nämligen tänkt mig, att den stora hallen i nordiska museet skulle, då den ej blir ordnad efter den ursprungliga planen, bäst omändras genom att där placera de folket mest tilltalande delar af lifrustkammaren och då särskildt de föremål, som nu stå i lifrustkammarens stora sal.

Emellertid vill jag sluta med hvad jag begynte, nämligen att vi i statsutskottet icke hafva ansett oss kunna eller böra göra annat än tillstyrka bifall till hvad Kungl. Maj:t har föreslagit, och detta på den grund att departementschefen sagt, att Riksdagen särskildt och egentligen hade att yttra sig om kostnadsfrågan, samt därför att alla de myndigheter, som om ärendet afgifvit utlåtande, slutligen enats. Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Walldén: I det skick, hvari lifrustkammarens lokalfråga befinner sig, måste jag visserligen önska framgång för statsutskottets hemställan om bifall till den kungliga propositionen, helst de föreslagna bestämmelserna i den öfverenskommelse, som skulle komma att ingås mellan staten och nordiska museet, i allt väsentligt öfverensstämma med hvad nationalmusei nämnd har föreslagit och tillstyrkt. Men då således äfven jag för min del är beredd att bifalla statsutskottets hemställan, så ber jag dock att därvid få understryka det »tills vidare», som förekommer, om jag ej missminner mig, i statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet motivering, ty efter mitt sätt att se är det endast som en lyckligt funnen nödfallsutväg ur ett tillfälligt trångmål, som man bör gå med på att till nordiska museet flytta lifrustkammaren.

Lifrustkammarens samlingar äro ju, kan man säga, de mest nationella af alla statens samlingar och förtjäna utan tvifvel det största intresse och de största sympatier af svenska folket. Som bekant innesluter lifrustkammaren relikier från vår svunna storhets dagar, troféer från svenska segrar på Europas valplatser och många historiska minnen, som måste betraktas af både svensk och främring med stor vördnad. Dessutom är denna samling, såsom alla veta, i kulturhistoriskt hänseende af allra största betydelse, och rent materiellt sedt torde dess värde icke kunna betecknas med annat än ett sjusiffrigt tal. Det synes mig, att en samling af den valör, denna i så många afseenden äger, bör förtjäna sina egna lokaler i ett staten tillhörigt hus, och att därmed ej bör dröja allt för länge, i synnerhet som jag förmodar att nordiska museer, där lifrustkammaren nu, om jag så må säga, inackorderas, och som har sin särskilda uppgift, nog kan komma att inom en kanske nära framtid för egna ändamåls tillgodoseende behöfva allt det utrymme, som finns i dess, låt vara, stora hus.

Det finns en annan sak, som jag skall be att få beröra med ett par ord, ehuru det ej lämpar sig att nu närmare ingå på densamma. Statens konstsamlingar af skulpturer, taflor, gravyrer, handteckningar, planschverk, konstslöjdsföremål m. m. ökas år från år dels genom gåfvor, dels genom inköp, och de måste naturligtvis ökas och växa, om de skola följa med konstutvecklingen, på samma gång man måste tillse, att de äldre serierna kompletteras. Är från år kännes behovet af ökad utrymme allt mer och mer. Oaktadt gjorda utgallringar och bortskickningar till landsorten — någonting som jag för min del anser äfven framdeles bör göras utaf andra skäl än utrymmesskal — är nu trängseln inom de af nationalmusei lokaler, som disponeras af konstmuseum, så stor, att intendenten i sin senaste berättelse betecknat tillståndet ur museiteknisk synpunkt som rent ohållbart. Naturligtvis skulle detta i ej ringa mån kunna afhjälpas genom en utvidgning af de lokaler inom museibyggnaden, som disponeras af konstmuseum, men detta omöjliggöres så länge det historiska museet är inrymdt i samma byggnad, ty dess samlingar äro också mycket rika och tillväxa ärligen.

Om det historiska museet kunde erhålla sin egen byggnad, så blefve det tillfälle att kunna utvidga konstmusei lokaler, så att desamma för en, som jag tror, ganska lång tid, blefve tillräckliga. Fråga har också för länge sedan uppstått om att bereda det historiska museet en särskild byggnad, och jag tror, att detta erfordras äfven af andra anledningar än de af mig nu nämnda.

Frågan är emellertid ganska svårlöst, och den har icke kommit långt framåt, men jag hoppas ändock, att det icke skall dröja alltför länge, innan den når sin lösning. När det på allvar blir fråga om en nybyggnad åt historiska museet, bör därvid efter mitt förmenande tagas under allvarligt öfvervägande, huruvida icke lifrustkammaren skulle kunna härbärgeras under samma tak som historiska museet, ty det finns dock ganska mycken frändskap

*Om flyttning
af lifrust-
kammarens
samlingar.
(Forts.)*

Om flyttning
af lifrust-
kammarens
samlingar.

(Forts.)

mellan de båda samlingarna. Också har herr statsrådet och chefen för kungl. eklekasiastikdepartementet i sin motivering antydt lämpligheten af en sådan anordning, och jag tror, att det däri- genom skulle blifva bra och på ett för staten värdigt sätt sörjdt för alla dessa tre samlingar, som jag nu har tagit mig friheten att beröra, nämligen konstmuseet, historiska museet och lifrustkammaren. Det är ju möjligt, att det kan finnas andra sätt att lösa denna fråga, t. ex. genom en tillbyggnad af nationalmuseet eller dylikt, men hvad som är af den största vikt är, att man snart griper sig an med frågan, så att man efter föregående utredande undersökningar kan få den löst på bästa sätt.

Det är under förhoppning att därmed icke skall dröja alltför länge och under afvaktan därpå som jag — jag upprepar det — endast som ett provisorium också anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Gilljam: Då jag icke kan framställa något positivt förslag, som bättre än det af utskottet framlagda anvisar någon utväg att på ett lämpligt sätt lösa denna fråga, vågar jag för min del visserligen icke annat än också yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt, men på samma gång vill jag erkänna, att det icke är med glädjt sinne jag det gör. Jag måste instämma uti hvad en reservant inom nordiska museets styrelse har anfört, nämligen att det synes vara staten mindre värdigt att inhysa en sådan samling som lifrustkammaren uti en byggnad tillhörande en institution, som icke är en statsinstitution. Jag tillåter mig också att betvifla, huruvida man verkligen kan säga, att lifrustkammarens samlingar på ett lämpligt sätt komplettera nordiska museets samlingar. Mig synes, som om det vore en ganska olika karaktär hos dessa samlingar och som om man i nordiska museets stora nybyggnad nog kommer att skönja motsättningarna dem emellan. Jag kan icke heller underlåta att uttala mina farhågor, att vissa slitningar skola uppstå mellan nordiska museets intressen å ena sidan och lifrustkammarens å den andra. Jag tillåter mig i det fallet särskildt påpeka hvad som förekommer i den föreslagna instruktionen § 3; där står:

»Den nettovinst, som under depositionstiden uppkommer genom försäljning af kataloger öfver samlingarna, skall jämväl, i mån af behof, användas för lifrustkammaren, men tillfaller i öfrigt nordiska museet, hvilket äfven äger förfoga öfver de medel, som under depositionstiden inflyta för samlingarnas förevisning.»

Under sådana förhållanden måste den, som vill främja lifrustkammarens intressen, se till, att så mycket af denna nettovinst som möjligt användes för tillökning af lifrustkammarens samlingar och för deras vård, under det att det måste ligga i nordiska museets intresse, att nettovinsten måtte så mycket som möjligt få besparas för dess räkning. Föreståndaren för lifrustkammaren kommer ock att intaga en efter mitt förmenande mycket svag och osjälftändig ställning. Det synes nämligen vara beräknadt, att

föreståndaren för lifrustkammaren tillika skall kunna vara ordinarie tjänsteman vid nordiska museet. Han kan sålunda icke hafva någon auktoritet emot nordiska museets styrelse. Man har då att lita till den af Kungl. Maj:t påtänkta inspektören, men på en person med ett arfvode af 600 kronor får man icke ställa allt för stora fordringar.

Det är under förhoppning att anordningen blott skall blifva provisorisk — från hvilken synpunkt man väl må säga, att den af Kungl. Maj:t föreslagna anordningen har mycket stora förtjänster — och i öfrigt under hänvisande till hvad herrar Billing och Walldén hafva anfört, som jag för min del vill förorda bifall till utskottets hemställan.

Friherre Tamm: De föregående talarnes yttranden stämma enligt min uppfattning icke väl öfverens med deras yrkanden, ty de gå ut på ett afslag, men de hafva tillika förklarat sig icke vågat yrka afslag, därför att de icke haft något annat att sätta i stället. Jag tillåter mig dock att våga försöket på de utaf dessa talare anförda skäl.

Då här af en talare yttrats, att detta ansågs af honom vara en lyckligt funnen nödfallsåtgärd, så vill det förefalla mig, att den är alldeles motsatsen af en lyckligt funnen nödfallsåtgärd, ty denna åtgärd skall utan tvifvel förhindra en fullständig och god lösning af denna fråga. Mig synes det för öfrigt icke vara tilltalande, att en så värdefull samling som denna först och främst underordnas de samlingar, som finnas i en enskild institution och sedermera inrymmas uti denna institutions byggnad.

Jag har alldeles för liten erfarenhet och kännedom om detta för att vidare yttra mig, men det synes mig, att hvad som hittills blifvit sagdt kan vara alldeles fullt tillräckligt skäl för ett afslag, hvarpå jag hos herr greffen och talmannen anhåller om proposition.

Herr statsrådet von Friesen: Som herrarne se af utredningen, har denna fråga uppkommit genom en hemställan från riksmarskalksämberet angående behovet för slottets räkning af den våning, där lifrustkammaren nu är inrymd. Förhållandena hafva sedermera ändrats så, att detta behöf icke för ögonblicket är trängande, utan skulle man nu kanske kunna dröja ett par år eller möjligen ett år till utöfver de två, men sedan infiner sig behovet utan tvifvel åter. Vid ärendets utredning har emellertid framkommit ett yttrande af chefen för lifrustkammaren, hvilket bestämt mig att för Riksdagen framlägga detta förslag eller, rättare sagdt, som har tvungit mig att för Riksdagen framlägga förslaget. Riksdagen må sedan göra hvad den vill med detsamma. Denna utredning visar nämligen, att den nuvarande lifrustkammaren är af den beskaffenhet, att de där förvarade dyrbara samlingarne löpa stor fara att ganska hastigt förstöras. Det är icke nog med att där är för trångt samt att en del lokaler äro olämpliga och mörka,

*Om flyttning
af lifrust-
kammarens
samlingar.*
(Forts.)

*Om flyttning
af lifrust-
kammarens
samlingar.*
(Forts.)

så att föremålen ej synas, utan föremålen fara illa där, i synnerhet de som ligga inpackade och icke för utrymmes skull kunna sättas upp, nämligen samlingarna af dyrbara sadlar, schabrak, spetsar, kostymer m. m. Enligt föreståndarens mening förfaras dessa år efter år, och denna dyrbara samling blir sålunda sämre och sämre på grund af pågående vanvård, beroende på lokalerna. I samma mån som samlingarna äro dyrbara, är detta tillstånd omöjligt att försvara eller att bibehålla, och den statsrådets ledamot, som har att värda dessa angelägenheter, har efter min åsikt varit ovillkorligen skyldig att för Riksdagen framlägga ett förslag till föremålens flyttande.

Det går alltså som sagdt illa med dessa samlingar, de blifva småningom trasor och förfaras, och i samma mån, som de äro unika, är detta en obotlig skada. Då har nu yppat sig ett tillfälle att för en ringa kostnad få dem flyttade till en luftig, stor och ypperlig lokal, en lokal som i sanning måste betraktas som samlingarna värdig. Om det också kan finnas en viss sympati för att de förvaras i Lovisa Ulrikas gamla våning, en viss stämningens sympati, så må man dock besinna, att de nu skulle komma att förvaras uti det stora palatset vid ingången till vår vackra Djurgård, Stockholms Djurgård, hvilken är kär för hela svenska folket, hade jag så när sagt. Där komma de att förvaras uti den stora förhallen, skilda från de andra samlingarna och icke sammanblandade med dem, och där komma de efter min tro och i motsats till en talares förmodan att göra ett ypperligt intryck just på hela det svenska folket. Hit kommer från alla landsdelar en mycket stor del af det svenska folket, och visserligen besöka dessa människor måhända delvis lifrustkammaren redan nu, men de komma med säkerhet att massvis vandra till nordiska museet. Jag tror ock, att Hazelius, om han haft denna plan i sikte, skulle gladt sig däråt och älskat den, ty det är svenska folkets minnen, äfven dessa, likaväl som de enkla allmogeminnen, som där finnas; och liksom den svenska allmogen hållit väl tillsammans med Sveriges stormän i nöd och lust, så trifvas också väl den svenska allmogens minnesmärken vid sidan af stormännens dyrbara prydnader. Just denna minnenas gemensamhet bör lära oss, att vi icke böra vara söndrade från hvarandra, utan stå eniga tillsammans, då vi äro ett litet folk med stora historiska minnen, och de stora historiska minnena ligga likaväl i de enkla redskapen från bondens koja som uti de dyrbaraste geråd, som finnas i lifrustkammaren.

Det har invändts af den ende talare, som yrkat afslag, att denna anordning skulle hindra frågans slutliga lösning. Ja, det är en vanlig invändning, att ett provisorium hindrar den slutliga lösningen. Men min tro är, att, om vi skola vänta på den slutliga lösningen af den stora museifrågan, det, som sedan skall härbergeras, blir af en ganska bedröflig beskaffenhet. Jag har åtminstone erfarenhet om, att dessa stora musei- och byggnadsfrågor äro ganska svårlösta. Jag anser visserligen, att när lösningen kommer, så att det historiska museet verkligen kommer till

stånd, frågan då också bör tagas upp om lifrustkammarens förläggande dit. Den saken bör då grundligt undersökas. Det är icke så lätt att säga, om lifrustkammaren passar bättre i samband med historiska museet eller i samband med det museum, som Hazelius skapat. För min del är jag på de skäl, jag nyss anförde, benägen för att tro det senare.

Det är icke meningen, att samlingarna skola underordnas nordiska museet; uti det kontrakt, som är uppgjort, har man försökt göra så betryggande bestämmelser som möjligt, så att den af Konungen tillsatta inspektören skulle kunna förhindra all vandalism, noga öfvervaka att intet förskingrades samt att allt bibehölles i godt skick. Och när samlingarna nu därtill komma i luftiga lokaler, kommer förstörelseverket också att kunna hindras. Det är därför som jag ansett mig skyldig framlägga detta förslag, och jag tror, att detta är ett enastående tillfälle att lösa lifrustkammarens lokalfråga provisoriskt för sig utan att vänta, tills hela lösningen af vår museifråga kommer.

Jag vågar icke vänta till dess, ty därmed är förenad allt för stor risk, och det är på grund däraf, som jag, herr grefve och och talman, vågar yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten b).

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 12 och 13 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förbättrade anordningar för barnmorskeundervisningen i Stockholm; och

n:o 88, i anledning af väckt motion om afsättande af en procent utaf beloppet af under år 1906 inflytande brännvinstillverkningsafgifter för anordnande af föreläsnings- och undervisningskurser i alkohologi m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande kl. 7 på aftonen.

Om flyttning af lifrustkammarens samlingar.
(Forts.)

Föredrogs å nyo och företogs paragrafvis till afgörande statsutskottets den 12 och 13 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 90, i anledning af Riksdagens år 1904 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1903.

§ 1.

*Ang. sättet för
vissa hemliga
handlingars
förvarande.*

Riksdagens revisorer, som, enligt hvad i revisionsberättelsen meddelats, besökt generalstabens och flottans stabs äfvensom landt- och sjöförvarsdepartementens kommandoexpeditioners lokaler, hade därvid särskildt ägnat sin uppmärksamhet åt sättet för förvarande af de handlingar, som skola hållas hemliga; och föreställde sig revisorerna, att i detta afseende åtskilliga anordningar, mera lämpliga än de nuvarande, skulle kunna vidtagas.

Hvad revisorerna i förevarande afseende anført hade utskottet ansett vara af den vikt, att Kungl. Maj:ts särskilda uppmärksamhet syntes böra fästas därå; och hade utskottet fördenskuil hemställt,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilka anordningar med anledning af det ofvannämnda, af revisorerna anmärkta förhållandet lämpligen borde vidtagas.

Herr von Möller: Jag anser denna fråga vara så viktig, att jag icke kan låta den passera utan att kraftigt understryka revisorernas anmärkning.

För mig är det en synnerlig tillfredsställelse, att revisorerna sent omsider hafva blifvit varse, att allt på detta område icke är som det borde vara. Jag vill därmed icke hafva sagt, att icke på de *senaste åren* förhållandena i detta afseende särskildt inom generalstaben blifvit betydligt förbättrade. Men, som herrarne finna på sidan 2, återstår ännu väl mycket öfrigt att önska, i det nämligen chefen för generalstaben uti sitt svar med anledning af de gjorda anmärkningarna medgifvit, att man »nödgats tillgripa den ingalunda tillfredsställande utvägen att förvara de hemliga handlingarna uti vanliga s. k. kassaskåp. Dessa rymde emellertid endast de *allra ömtåligaste* och *viktigaste* bland nämnda handlingar, medan återstoden fortfarande måste förvaras på annat, *mindre betryggande* sätt. Att skaffa kassaskåp för alla de inom generalstaben befintliga handlingar, hvilka antingen på grund af sin natur borde *undanhållas offentligheten* eller till följd af *sitt höga värde* borde *skyddas för obehörig åtkomst*, vore hvarken praktiskt eller ens möjligt, då plats för så många skåp icke skulle kunna beredas inom generalstabens lokaler».

»Enligt chefens mening funnes intet annat på samma gång enkelt och fullt betryggande sätt för beredandet af lämplig plats åt alla dessa handlingar, hvilka måste vara på samma gång lätt tillgängliga för behöriga och väl skyddade för såväl eldfara som alla obehöriga, än att anordna särskilda, brand- och dyrkfria arkiv för chefsexpeditionen samt för hvar och en af generalstabens fyra afdelningar.»

Ang. sättet för
vissa hemliga
handlingars
förvarande.
(Forts.)

Som herrarne finna, är sålunda en del af hvad chefen för generalstaben kallar de allra viktigaste af de hemliga handlingarna förvarad i kassaskåp, medan de öfriga af dessa hemliga handlingar äro förvarade på annat, *mindre betryggande sätt*, emedan, som han säger, de behöfva vara lätt tillgängliga — under expeditionstiden. Men chefen anser på samma gång, att det vore önskligt, att handlingarna vore skyddade bättre än de nu äro, så att de kunde *undanhållas offentligheten* och äfven *skyddas för eldfara*, hvilket de sålunda icke *nu* äro. Han tillägger: »Detta torde emellertid uti generalstabens nuvarande byggnad icke låta sig göra utan betydliga kostnader och olägenheter i andra afseenden.»

Mina herrar! Huru länge hafva dessa för vårt land så farliga missförhållanden ägt rum, utan att de föranledt någon anmärkning och utan att de föranledt någon rättelse från den det vederbort? För mig är det oförklarligt, huru en person, som bekläder en så viktig förtroendepost som chefen för generalstaben, har kunnat känna sitt samvete lugnt, när han vetat, att åtskilliga af landets hemliga och dyrbaraste handlingar hafva varit förvarade på ett sådant sätt.

Det sades för en tid sedan, då det här var tal om yttrandefriheten ibland militärer, af två af de talare, som då hade ordet, att de icke kände till, att denna yttrandefrihet på något sätt var inskränkt. Jag tillät mig då hysa en olika uppfattning om den saken. Jag hyser den fortfarande, ty *jag vet, att så är*. Jag ber att få återopa hvad en högt stående man en gång yttrade, att saker te sig olika, när man ser dem uppe från höjderna och när man ser dem nere från dalarna. Jag vågar sålunda tro, att nämnda två talare beklåda eller hafva beklädt en så hög ställning, att afståndet däruppifrån varit så stort, att de kanske icke kunnat varseblifva, hvad vi, som befinna oss mera i nivå med hvad som tilldrager sig, äga bättre tillfälle att iakttaga. Men just därför att, som jag sagt, jag har en olika uppfattning med dessa herrar beträffande denna beprisade yttrandefrihet bland militärer, påstår jag, att, om en yngre officer skulle säga någonting, som är obehagligt för höga vederbörande, han kan utsätta sig för ganska dryga efterräkningar, och just därför kan jag icke, såsom jag eljest skulle vilja och på grund af min ställning som representant i Riksdagen skulle vara förpliktad till, tala rent ut, utan jag får begagna mig af omvägar och måste inskränka mig till antydningar af en del fakta, som jag känner till.

Innan jag fortsätter, tillåter jag mig att för herrarne relatera, huru olika uppfattning somliga personer kunna hafva om hvad i

Ang. sättet för
vissa hemliga
handlingars
förvarande.
(Forts.)

dessas saker bör sägas eller förtigas. Jag har i dag här fått den admonitionen att icke uppträda i denna fråga, af samma skäl som när jag talade i Boden-frågan, enär det icke vore lämpligt, att allmänhetens uppmärksamhet fästes på vissa förhållanden. Man borde ej oroa allmänheten, utan låta den tro, att »allt är bra som det är» — de där bevingade orden från höjden. Nej, just då, när det *icke* »är bra som det är», är det väl en representants ovillkorliga plikt att fästa uppmärksamheten på saken för att i landets intresse få missförhållandet rättadt. Och såsom herrarne se af revisorerernas berättelse och generalstabschefens eget uttalande, äro förhållandena härvidlag ingalunda tillfredsställande.

Jag skall nu be att få tala om ett exempel, huru hemliga handlingar förvarades åtminstone för ej lång tid tillbaka. Då förvarades, efter hvad jag tror mig veta, mobiliseringsplanen i ett träskåp med ett vanligt lås. Tillsynen öfver lokalen, där handlingarna förvarades, var, när officerarne lämnat densamma, anförtrodd åt en vaktmästare. Anser någon, att det är ett lämpligt sätt till förvarande af viktiga papper? Skulle man icke hafva sökt att göra allt möjligt för att placera dem på ett mera betryggande ställe än i ett träskåp, åtkomligt genom de enklaste medel? Men man bör väl kunna hafva förtroende för vaktmästaren, hette det! Mycket möjligt, men nog måste det förvåna hvilken annan som helst, att man handskas så nonchalant med dylika saker, i synnerhet när man tänker på, huru viktigt man i utlandet anser det vara, att militära hemliga papper på ett betryggande sätt förvaras. Huru behandlas där personer, som kommit öfver militära hemligheter?

Hur ofta hände det ej, åtminstone för ej lång tid tillbaka, när vissa personer i generalstaben hade att utarbete hemliga planer, kartor o. d., att dessa viktiga papper, i stället för att inläsas, fingo ligga framme dagar och nätter igenom.

Jag ber vidare att få erinra om, huru en gång en utländsk militärattaché, under det att han höll på att studera viktiga hemliga handlingar, öfverraskades af en officer, som kom in och frånyckte honom den intressanta lektyren. Men denne militärattaché blef *icke anmäld, icke rappellerad*, hvilket väl hade varit en ovillkorlig följd, om något sådant händt i ett annat land. Att de militära hemligheterna noga bevaras, t. ex. gentemot ledamöter af Riksdagen som i och för sitt uppdrag behöfva upplysningar, vet jag af egen erfarenhet af färskaste datum.

När jag förgäfves sökte erhålla vissa upplysningar rörande Boden, sade mig en officer med en viss galghumor: Vill ni hafva några upplysningar i militära hemligheter, så vänd er hellre till någon af de utländska militärattachéerna. Tyvärr ligger det nog en viss grad af sanning i denna hans öfverdrift. Den person, som här gaf mig det rådet att icke yttra mig angående revisorerernas anmärkning, ansåg — höjden af naivitet — att på detta sätt skulle jag gifva de utländska militärattachéerna en vink om, huru lätt det vore att komma under fund med militära hemligheter i vårt

land. Mina herrar, jag har verkligen alltför höga tankar om de utländska militärattachéerna för att tro, att de skulle rekryteras ur några idiotanstalter. Jag tror, att de själfva redan mer än väl veta, huru handlingar här förvaras, och att de möjligtvis också hafva någon erfarenhet om, huru man kan förskaffa sig dem.

Ang. sättet för
vissa hemliga
handlingars
förvarande.
(Ports.)

Det är för mig en gåta, att när *chefen för generalstaben*, enligt hvad jag nyss uppläst, *själf erkänner*, huru ytterst sorgligt det är beställt med dessa handlingars förvaring, han eller hans företrädare eller herr *chefen för landförsvarsdepartementet själf* icke långt före detta tagit initiativ till provisoriska, mera tryggande anordningar och dessutom gjort hvad i deras förmåga stått för att fästa representationens uppmärksamhet på nödvändigheten af att inhysa generalstaben i någon annan lokal eller att på annat sätt betrygga förvaringen af handlingarna. Nej, man tycker att det är bra som det är, och man låter papperen ligga där, så att de kunna brinna upp eller bortstjälas. Och så säger man kanske, att det är Riksdagens skull, som ju sväfvat i okunnighet om dessa oefferrättliga förhållanden, eller också skyller man den ene på den andre.

Ja, mina herrar, detta land är för visso ett *konsiderationernas land*. Man har konsiderationer för litet af hvarje, men man har bra litet däraf för vårt kära fosterland, när man behandlar de viktigaste saker på ett oförlätligt sätt. Det anses gå för sig, att en person sitter kvar på sin ansvarsfulla post, ehuru han *ju redan är pensionsberättigad*; man hade konsiderationer för att ej *beröfva en person ekonomiska fördelar*, men, när det är fråga om gamla Sveriges dyrbarheter, *då* har man *inga* konsiderationer. Mina herrar, hvarför blir ovissheten, hvarför oron så stor här i landet? Ingalunda därför, att det säges rent ut i representationen, utan därför, att man ser, huru det handskas med landets viktigaste angelägenheter på ett så lättvindigt och *oförsvarligt* sätt.

Jag ber om ursäkt, att jag talat med häftighet, men jag tillbakavisar sådana beskyllningar, som blifvit gjorda och möjligtvis kunna komma fram, att jag här talar af några andra skäl än rent fosterländska. Ingen skulle hellre än jag ha önskat, att någon annan i högre ställning än jag sade ifrån, men det ser nästan ut som om här stenarna måste ropa, då — bergen tiga. Inser man da icke, att dessa missförhållanden kunna verka demoraliserande på den uppväxande generationen bland officerarne, dessa unga och dugliga officerare, som just äro de, hvilka i många fall hafva tagit initiativet till ändringar i det hänseendet, hvarom här är fråga — jag säger detta, ty jag vet, att så varit förhållandet. Det är mycket möjligt, att det kan göras dementier mot hvad jag yttrat. Jag har icke något annat än mitt hedersord att sätta däremot, men det vill jag hoppas att herrarne åtminstone godtaga. Jag vet nämligen, att de af mig relaterade förhållandena ägt rum, men vågar icke yppa, huru jag fått reda på desamma.

Jag vill sluta med en allvarlig, vördsam anhållan till *chefen för landförsvarsdepartementet*, som visserligen icke innehaft denna

Ang. sättet för vissa hemliga handlingars förvarande. (Forts.) plats någon lång tid, och därför icke kan göras ansvarig åtminstone för sina företrädares fel, att han måtte tillse, att de missförhållanden, som generalstabschefen själf erkänt, men till hvilkas rättande han underlåtit taga initiativ, måtte med det allra snaraste blifva undanröjda.

Herr Wester: Herr grefve och talman, mina herrar! Då statsrevisorerna anmält för Riksdagen, att dessa handlingar, som skola hållas hemliga, icke förvaras på ett fullt betryggande sätt, så torde det vara tillräckligt för kammaren, om den antager den af statsutskottet föreslagna skrifvelsen till Kungl. Maj:t. Och jag vågar tro, att kammaren gärna öfverser med att jag icke inlåter mig på något svaromål å hvad den föregående ärade talaren funnit lämpligt anföra i denna grannliga fråga, utan endast yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet Virgin: Herr grefve och talman! Då en ärad talare här uppehållit sig ganska mycket vid det sätt, på hvilket hemliga handlingar förvaras inom generalstaben, så ber jag att få säga blott ett par ord för att uttala hvad som för öfrigt faller af sig själf, nämligen att då nu Kungl. Maj:ts uppmärksamhet blifvit fästad på vissa förhållanden eller, som den ärade talaren yttrade, missförhållanden, det utan tvifvel skall vara Kungl. Maj:t angeläget att noggrant undersöka alla omständigheterna i detta afseende och därefter vidtaga de åtgärder, som kunna vara lämpliga för att i den mån sådant är möjligt afhjälpa alla befintliga missförhållanden i nu berörda hänseende.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande paragraf hemställt.

§§ 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Ang. förslagsanslagens öfverskrifvande. I anledning af de betydliga belopp, hvarmed förslagsanslagen under senare åren öfverskrifvats, hade revisorerna i berättelsen in-

tagit en tabell, utvisande nettobristen för förslagsanslagen under femårsperioden 1899—1903.

Till närmare belysande af nämnda tabell hade utskottet låtit uppgöra ett utlåtandet bilagd sammandrag af de förslagsanslag, å hvilka brister uppkommit under åren 1899—1903 och hvilka funnes i 1905 års riksstat uppförda.

*Ang. förslags-
anslagens öf-
verskrifvande.*
(Forts.)

Utskottet hade i förevarande paragraf hemställt, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa undersökning, i hvad mån de i riksstaten uppförda förslagsanslagen böra, för att bereda statsregleringen önskvärd stadga, höjas, samt därefter vid uppgörande af förslag till statsreglering vidtaga de anslagshöjningar, till hvilka undersökningen må gifva anledning.»

Herr Tamm, Hugo: Herr grefve och talman, mina herrar! Som kammaren torde finna, har utskottet i denna högst viktiga fråga icke kunnat komma till annat slut än att föreslå en skrifvelse till Kungl. Maj:t för att på den vägen söka få en ändring till stånd.

Jag har begärt ordet här, emedan det rätt ofta uttalats klander mot statsutskottet för en visad njugghet från dess sida vid tillstyrkande af olika anslag. Jag skall emellertid försöka att visa, att statskassan icke har någon likhet med sagans höna, som värpte guldägg, utan att man måste besinna, att hvarje öre i densamma, undantagandes hvad som inflyter genom de ordinarie inkomsterna, är taget ur svenska folkets fickor.

Enligt grundlagens föreskrifter skall statsregleringen tillgå på sådant vis, att sedan statsutskottet uppgifvit såväl utgifternas belopp som den beräknade summan af de ordinarie inkomsterna, samt bevillningsutskottet å sin sida uppgifvit, till hvilket belopp hvad jag vill kalla skattebevillningarna hafva uppgått, skillnaden mellan de så beräknade utgifterna och inkomsterna skall fyllas genom den allmänna bevillningen. Men huru går det nu i själfva verket till? Jo, i själfva verket går det till på följande sätt. Statsutskottet beräknar först utgifterna. Därvid kan det inträffa, antingen att de af Kungl. Maj:t beräknade inkomsterna visa sig för stora eller att de icke räcka till. Huru går man därefter till väga i praktiken? Jo, i det fallet, att inkomsterna med något afsevärdt belopp befinnas öfverskrida utgifterna, söker statsutskottet till en början såvidt möjligt stoppa undan i vissa hålur, om jag så får säga, en del af öfverflödet. Utskottet afsätter nämligen skattemedel för framtida ändamål, till järnvägsbyggnader och dylikt. Och sedermera får bevillningsutskottet, i den mån detta ytterligare kan erfordras, sänka beräkningen af skattebevillningarna. Åger det motsvarande förhållandet rum — att de beräknade inkomsterna icke räcka till — får bevillningsutskottet åter höja beräkningen af skattebevillningarna. Under allt detta är det en sak, som alltid är fix, och det är den, som skulle vara den

Ang. förslags- rörligaste, nämligen den allmänna bevilningen. Utaf hvilka skäl
anslagens of- så är, det är allom bekant. Det är emedan den kommunala be-
verskrifande. skattningen hvilar på den allmänna bevilningen och att röst-
(Forts.) rätten hvilar på densamma. Men därmed har man också förlorat den
allra känsligaste visaren på huru det hushållas med statsmedlen.

Till följd af detta slags beräkning hafva under en längre följd af år öfverskottsmedel till högst betydliga belopp icke beräknats, utan desamma hafva visat sig först under ett följande år. Jag vill i detta afseende blott framhålla, att riksstaten år 1895 visade ett blygsamt öfverskott af 172,000 kronor, år 1896 af 674,000 kronor, att öfverskottet år 1897 steg till öfver 8,000,000 kronor, år 1898 till öfver 14,000,000 kronor samt uppgick 1899 till inemot 13,000,000 kronor, år 1900 till öfver 21,000,000 kronor, 1901 till 27,000,000 kronor och 1902 till 24,000,000 kronor. Så började utförsresan. Öfverskottsmedlen år 1903 uppgingo till 16,000,000, 1904 till 6,700,000 och 1905 års riksstat visade en brist på 1,500,000 kronor. De öfverskott, som under föregående år uppkommit, visa på grund af hvad jag nyss anfört emellertid olyckligtvis ingalunda, att svenska folkets skatteförmåga blifvit större, utan för mig hänvisa de tydligt därpå, att under alla dessa år svenska folket varit öfverbeskattadt.

Men dessa uppståndna öfverskott hafva dessutom haft en annan olycklig verkan. Det är till stor del på grund af desamma, som det allt mer och mer från alla håll uppstått pretentioner på bidrag från statskassan, pretentioner att erhålla höjda aflöningar, pretentioner att provinsintressen och partiintressen skola tillgodoses. Med ett ord från alla håll yrkar man på bidrag från statskassan. Den minsta sak som t. ex. fjäderfäodling kan icke sättas i gång, utan att det skall begäras statsbidrag därtill. Jag instämmer i detta afseende med hvad en föregående talare sade häromdagen, att genom detta ständiga sökande af statshjälp den faran kan uppkomma, att till sist hela folket blir afvandt från att kunna och mäktat stå på egna ben och bryta sin egen väg.

När jag först kom upp till riksdagen, var sparsamhet ett kraftigt argument — när jag talar om sparsamhet, menar jag icke, att man drager in på alla anslag, utan med sparsamhet menar jag, att man väger, hvilka anslag äro nödvändiga och nyttiga och att man ser till, att användningen af dessa blir så god som möjligt. Nu börjar sparsamhet blifva visserligen ett ord, som användes i diskussionen, men det är nästan utan all kraft. Och detta är icke så underligt, då det räknas som extra förtjänst hos en riksdagsman att till sin ort draga det mesta af statskassan för ändamål, som röra orten. Jag kan icke neka till, att får det fortgå på detta sätt, att man icke tager hänsyn till det allmänna bästa, utan endast till de enskildes, kan statskassan förvandlas till en åtel, kring hvilken hungriga gamar kretsas.

Jag vill i detta sammanhang, för att återkomma till mitt ämne, att man här icke har någon guldhöna, som värper ägg, tillåta mig att framställa en kulturbild, så god som mången annan,

en kulturbild öfver budgeten. Jag skall i detta afseende först vända mig till utgifterna. De hafva stigit från år 1895, då de utgjorde 97 millioner, till 177 millioner år 1905. Under samma tid hafva lånen ökat med 140 millioner, hvilket motsvarar omkring 12 millioner om året. Jag vill visst icke neka till, att de flesta af utgifterna varit nödvändiga. Jag vill heller icke neka till att lånen i det hela användts till produktiva ändamål. Men utgifterna måste dock begränsas i förhållande till den bärkraft, som de äga, hvilka skola bära dem. Det duger icke att söka få sina önsknningar på alla håll uppfyllda, utan man måste tillse, att bärkraften i det hela är sådan, att den mäktar hålla den stigande skattebördan uppe. Och lånen, mina herrar, det är en behaglig och enkel väg att gå, men det är äfven en farlig väg. Ty den dag kan komma, då Sverige behöfver anlita sin kredit, och då är det lyckligt, om den icke är för hårdt spänd. Dessutom måste man i detta sammanhang betänka, att man genom lånens upptagande bestämdt ökar skattebördan, såvida de icke upptagas för sådant ändamål, som gifva en motsvarande inkomst eller kunna beräknas snart göra det.

*Ang. förslags-
anslagens öf-
verskridande.*

(Forts.)

Man har framhållit, att de svenska lånen äro upptagna för produktiva ändamål. Javäl, de flesta af dem äro upptagna för järnvägsändamål, men om man vill fortgå på den vägen och hålla den principen uppe, att järnvägarna skola bära sig och den utländska skulden af dem förräntas, så får man allt vara så försiktig, att man icke reglerar både taxor och annat uteslutande ur andra synpunkter, utan äfven håller sig till den ekonomiska. Detta är så mycket nödvändigare, när vi skola inlåta oss på sådana banor, om hvilka vi med säkerhet veta, att de icke kunna förränta sig.

Jag har i detta afseende en särskild anmärkning att göra. Jag har aldrig kunnat riktigt förlika mig med det sätt, hvarpå man beräknar nettovinsten af dessa järnvägar. Först då skulle jag känna mig mera tillfredsställd, om en del af de inkomster för järnvägarna, hvilka härflyta från skattemedel, finge upptagas på järnvägarnas eget konto. En hel del anslag, sammanlagdt 13 millioner, hafva under de senaste 11 åren utgått till s. k. nybyggnader, af hvilka visserligen en del är nybyggnader, men en annan del ombyggnader. Likaså ha under samma tid till anskaffande af rörlig materiel utgått omkring 40 millioner. Hos enskilda bolag betalas emellertid, såvidt jag vet, detta icke af aktieägarna för hvar gång en ökning kommer i fråga, utan det afräknas på nettovinsten. Ty i själfva verket kan visserligen en del af materielen betraktas såsom ny, men mycket afser också att ersätta förbrukad materiel. Detta anser jag för min del vara så mycket viktigare att beakta, som den dag, då zontariffen infördes här i landet, det icke kommer att finnas någon bom för den nödvändiga ökningen af materielen, om statskassan skall betala densamma.

Ang. förslags-
anslagens öf-
verskridande.

(Forts.)

Jag har härmed sökt visa, huruledes det gått raskt undan på utgiftssidan, och staten står i den egendomliga ställningen, att det är utgiftssidan, som är bestämmande för inkomstsidan. Men denna är äfven en upplysande faktor, och det torde kunna väl tåla vid, att man härvidlag betänker sig. Trots det att till följd af tullförhöjningarna för 10 år sedan och dessförinnan man fått en stegring från år 1895, då tullmedlen utgjorde 40 millioner kronor, till år 1904, då de uppgingo till 60 millioner, d. v. s. med 20 millioner; trots det att brännvinsskatten höjts från 50 till 65 öre, och trots höjningen af rendementet för socker, har under denna tid, såsom alla veta och känna, man måst för att fylla budgetens behof tillgripa inkomstskatten, som 1904 inbragt 12 millioner, punschskatten, som samma år uppgått till 1,162,000 kronor, och maltskatten, som utgjort 2,880,000 kronor, och detta utan att någon motsvarande skatt under dessa år blifvit minskad med undantag af en del af grundskatterna.

Man tycker, att, då nu dessa stora skatter hafva pålagts, man borde kunna med lugn se framtiden an. Man kan dock göra sig den frågan: huru ser det ut för den närmaste framtiden eller hvar stå vi nu? Jo, beträffande 1902 års inkomster har man, såsom jag nyss sade, ett deficit på en och en half million; 1903 har lämnat ett öfverskott af 7,200,000 kronor, med hvilket man täckt det föregående årets brist, och 1904 gifver alldeles bestämdt en brist. Man kan då säga, att öfverskottens tid, den är nu förbi. Ser jag då på 1905 års budget, så finner jag, att visserligen 1904 års tullar, som beräknats till 52 millioner, gifvit 60 millioner, således 8 millioner högre än beräkningarna, men för år 1905 hafva tullarna också beräknats till 5 millioner mer, d. v. s. 57 millioner. Stämpelskatten har i beräkningarna höjts från 6 1/2 millioner, hvilken siffra den just icke torde komma att öfverstiga, år 1904 till 7 1/2 millioner år 1905. Brännvinstillverkningsafgiften har i 1904 års budget beräknats till 25,700,000 kronor, men gaf endast 22,480,000 kronor, och har i år beräknats till 24,000,000 kronor, således 1 1/2 million mer än beloppet år 1904. Sockeraccisen var år 1904 beräknad till 12 millioner, men gaf endast 8 millioner.

Jag tror mig härmed hafva visat, att det är alldeles gifvet, att en brist kommer att nästa år inträffa och att redan i Kungl. Maj:ts proposition inkomsterna beräknats så högt, att man kan vara fullt öfvertygad om att nya skatter måste tillgripas till och med för att fylla de löpande behofven.

Men så möta vi den fråga, mina herrar, som är föremål för denna utskottets framställning: det gäller dessutom att fylla förslagsanslagens brister, beräknade till omkring 8 millioner. Dessa brister uppkomma, efter hvad för alla är bekant, därigenom att Riksdagen ställer till Kungl. Maj:ts disposition vissa anslag, af hvilka Kungl. Maj:t äger att för bestämda ändamål lyfta erforderliga belopp. Dessa anslag äro således att jämföra med kreditiv eller löpande räkningar. Anslagen äro för öfrigt af olika

natur. Somliga af dem måste med nödvändighet växla, såsom t. ex. de som äro beroende på konjunkturen. Detta gäller om anslag till foder för hästar, till vapenöfningar och dylikt. Andra anslag däremot hafva en alldeles bestämd tendens att stiga och kunna aldrig beräknas komma att falla. Sådant kan vara beroende på den omständigheten, att de måste följa med andra anslag. Jag vill såsom exempel på hvad jag nu säger blott nämna, att det är naturligt, att kostnaderna för allmänna bevillingens uttaxering måste efter hand stiga. Detta förslagsanslag kvarstår med ett oförändradt belopp af 140,000 kronor, men bristen därå har under år 1903 uppgått till 128,000 kronor. Så hafva vi den så mycket omtalade tolagen, hvilken är beroende på tullarna och i allmänhet utgår med 5 procent af dessa. Denna anslagstitel har i budgeten stått stilla vid 2,100,000 kronor, men utgifterna hafva i själfva verket under år 1903 öfverstigit detta belopp med 857,000 kronor. Sedan komma städernas friheter. Detta anslag är i själfva verket mera lustigt än något annat. Det är beroende därpå, att man förr i världen ansåg nödvändigt, att borgmästare och råd skulle hafva någon trefflig stund på aftnarna och fördenskull bestämde, att städerna skulle vara berättigade att för stadskällarens räkning tullfritt införa en viss kvantitet vin och andra utländska drycker. Tullfriheten har upphört, men städerna uppbära fortfarande detta anslag, hvilket också visar brist.

Det är således icke så lätt att säga, med hvilket belopp förslagsanslagens brister skola fyllas, men det är efter min uppfattning både oegentligt och förenadt med en bestämd fara att fortgå på samma sätt som hittills. Det är oegentligt, och detta därför att budgeten icke är sann. Det är icke sant, att våra utgifter uppgå till så låga belopp som de, hvilka paradera i budgeten, utan dessa siffror måste höjas, för att svenska folket verkligen skall se hvad budgeten utgör, hvilka de utgifter äro, som faktiskt utgå för statsverket. Och att här föreligger en fara, det visar sig bäst nu. Så länge det fanns öfverskott, så länge gick det bra att täcka dessa brister, men nu, när öfverskottens tid är förbi, nu grina dessa brister oss midt i ansiktet och säga: fyll oss nu! Och medlet därtill är, såvidt jag kan se, ingenting annat än nya skatter.

Jag har nu sökt visa, huru högst betydlig utgiftstegringen varit under de senaste 11 åren; stegringen i inkomster har härflutit hufvudsakligen från nya skatter, och nu stå här inför oss dessa brister i förslagsanslagen, hvilka också vänta på att blifva fyllda. Jag har ansett mig böra framhålla detta hufvudsakligen endast på den grund, att jag velat, att herrarna skola fatta, att statsutskottet, som ständigt haft dessa förhållanden för ögonen, måste söka att få det hela att gå ihop, och att det vore önskligt om, med afseende å statsutskottets sträfvan, sådana förhållanden som dessa äfven blefve inom kammaren beaktade. Jag har vidare ansett det nyttigt och kanske nödigt att åtminstone en gång under riksdagen för kammarens ledamöter framlägga,

Ang. förslags- så godt jag förstått, hurudan den verkliga finansiella ställningen
anslagens öf- är, en ställning, öfver hvilken det är skäl att skriva *varsamhet*.
verskridande. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kam-
maren hvad utskottet i föreliggande paragraf hemställt.

§ 7.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Ang. kommitté-
kostnader.

I nu förevarande paragraf hade utskottet för Riksdagen an-
mält, att utskottet funnit hvad i öfrigt blifvit af revisorerna an-
mäldt och erinradt, dels vara af beskaffenhet att lämpligen böra
tagas i öfvervägande vid behandlingen af de utgiftsanslag revi-
sorernas framställning berört, dels hafva medfört åsyftad rättelse,
dels vara af vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklaradt, dels ej
vara af den vikt, att, oaktadt förklaringen icke varit fullt till-
fredsställande, någon Riksdagens åtgärd bort af förhållandena
föranledas, dels slutligen icke hafva varit af beskaffenhet att från
utskottets sida påkalla något yttrande.

Herr Cavalli: Då jag begärt ordet vid föredragningen af
denna punkt i statsrevisorernas berättelse, är det nog ingen af
kammarens ledamöter, som hyser tvekan om, hvilket ämne jag
vill beröra. Jag talade i fjol vid remissen af Kungl. Maj:ts pro-
position om statsverkets tillstånd och behof om en sak, som jag
i dag ånyo skall beröra och beträffande hvilken, jag beklagar det
uppriktigt, jag måste säga, att jag är rädd för, att jag nödgas
fortsätta.

Jag talade då om de högst betydliga kostnader, kommitté-
kostnader, hvilka på ett grundlagsstridigt sätt inkommit i vår
statsbudget. Jag vidhåller detta påstående, och jag stöder det på
64 och 65 §§ i regeringsformen. Den förra af dessa paragrafer
stadgar, att stadsmedel och bevillningar skola »till de af riks-
dagen pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas»,
och i 65 § heter det, att »dessa medel må icke annorlunda användas
än fastställt blifvit». Jag skall dock icke i dag uppehålla mig
vid den konstitutionella sidan af frågan. Jag skall måhända en
annan gång återkomma till densamma, men då icke i form af
endast ett anförande, såvida nämligen jag icke dessförinnan blifvit
förekomen af — konstitutionsutskottet.

Går jag då till den finansiella sidan af saken, så är att tack-
samt erkänna, att 1904 års statsrevisorer lämnat en annan upp-
ställning af kommittékostnaderna, än som dittills förekommit i

statsrevisorernas berättelse. 1904 års statsrevisorer hafva uppställt kommittékostnaderna i en tabell enligt följande lättfattliga öfversikt. De hafva upptagit hvad som utbetalats före 1903 och under 1903, den ersättning, som anvisats af Kungl. Maj:t och som beviljats af Riksdagen samt hvad som var oersatt vid 1903 års utgång. Man kan därigenom genast och utan en eljest erforderlig, besvärlig utredning se, huru mycket regeringen hvarje år *utan Riksdagens hörande och utan Riksdagens medgifvande* disponerat för sina ändamål, i många fall till rena ämbetsgöromål, som falla inom regeringsdepartementens eller dem underlydande ämbetsverks verksamhetsområden. Nåväl, man skall naturligtvis svara: vi hafva icke tillräckligt med tjänstemän. Möjligt; det ankommer i sådant fall på regeringen att hos Riksdagen begära anslag, ty regeringen har icke rättighet att utan Riksdagens medgifvande anvisa anslag till en enda sekreterare, en enda notarie, men i stället ådrager man på denna breda väg statsverket utgifter för den permanenta statsinstitution, som kallas kungl. kommittéer. Det är för resten icke underligt, att man väljer denna väg, då Riksdagen låter saken passera. Ty det är mycket enklare; här behöfs hvarken en proposition om anslag eller dess bifallande, under det att ett anslag till en enda notarietjänst ganska ordentligt kalfatras i Riksdagen.

Ang. kommitté-
kostnader.
(Forts.)

Kostnaderna för dessa kommittéer under år 1903 hafva enligt statsrevisorernas berättelse uppgått till 358,333 kronor 31 öre, och däraf har Kungl. Maj:t — hufvudsakligen för kommittéer, tillsatta på sjöförvarsdepartementets föredragning — ersatt 12,258 kronor 46 öre, hvadan alltså de kommittékostnader under år 1903, som icke äro ersatta, utgöra 346,074 kronor 85 öre plus största delen af kostnaderna för tryckningen af kommittébetänkandena, hvilka kostnader i allmänhet påföras riksdagskostnaderna. Hela den vid 1903 års slut oersatta kostnaden för kommittéer uppgår till den icke obetydliga summan af 1,237,536 kronor 83 öre, om nämligen statsrevisorerna äro väl underrättade, och det får man ju förut-sätta. Ja, det är en ganska vacker post, som i denna form undan-draget sig Riksdagens grundlagsenliga kontroll.

Nu ställer jag en vädjan till kammaren: kan det verkligen vara lämpligt och önskligt, att den gamla slentrianen fortsättes, och att slöseriet ohejdadt fortgår? Nu må ingen stöta sig på ordet slöseri. Jag menar icke illa med det. Men det har väl icke undgått någon, som ägnat uppmärksamhet åt denna fråga, att sättet och formen för kommittéernas tillsättande, göra att denna apparat måste blifva mycket dyr. Särskildt under den senare tiden, då ett stort antal kommittéer blifvit tillsatta, hafva många af dem gjorts till numerären mycket talrika. De förses med en vidlyftig apparat af tjänstemän. Det har till och med gått så långt, att dessa kommittéer resa omkring i landet för inhämtande af upplysningar. De resa in pleno; de resa i delegationer; ja, om jag icke är illa underrättad, har en kommitté låtit en af sina ledamöter resa omkring, med eller utan kansli, det vet jag icke,

Ang. kommitté- för att anställa undersökningar. Det torde väl ändå vara önskvärdt, att ändring häruti sker.

(Forts.)

Jag riktar med dessa mina ord icke något klander mot någon särskildt. Jag har velat påvisa, jag har velat ställa i full belysning ett förhållande, om hvilket man visserligen talar, men vid hvilket man icke gör vidare. Jag räknar emellertid nu på den sunda eftertanken hos alla vederbörande, som hafva med denna sak att göra, och jag hoppas, att äfven om mina ord betyda litet, de dock skola hafva någon verkan i denna fråga.

Jag vill framhålla ännu en sak. Hafva icke kammarens ledamöter mången gång, när de fått en kungl. proposition, som grundat sig på ett kommittébetänkande, frågat sig själft: hvar har jag förut sett denna sak omförd; det förefaller mig, som om jag någon gång hört talas om den. Och så drager man sig till minnes en motion, som för 6, 5 eller 4 år sedan väckte en viss uppmärksamhet i Riksdagen och med anledning af hvilken man då fick till stånd en skrifvelse. Kungl. Maj:t har sedan dess ntsett en kommitté; kommittén har efter ett eller annat år blifvit färdig med sitt betänkande; öfver kommitténs betänkande hafva utlåtanden afgifvits af en mängd myndigheter m. fl.; så har ärendet återkommit till Kungl. Maj:t, som ytterligare låtit bereda detsamma och därefter framlagt ett förslag för Riksdagen. Ja, mina herrar, ett sådant ärende är så godt som bortglömdt, då det förekommer till afgörande; man vet ofta nog icke hvad det är för en gengångare, som går igen.

Jag skulle härtill vilja lägga ännu något.

Efter min uppfattning ligger det en verklig fara för hela vårt statslif i dessa kommittéers permanens. Då resultatet af ett kommittébetänkande föreligger, hvad gör då i första hand föredragande statsrådet och i andra rummet regeringen i dess helhet? Jo, den stöder sitt förslag i allt hufvudsakligt på kommittébetänkandet. När detta framlägges för Riksdagen, har man mången gång kunnat läsa mellan raderna i motiveringen; ja, här är detta förslag, som förvisso icke tillkommit i följd af regeringens ifver för saken. Och går det, så är det bra, går det icke, ja, så är det också bra. Hvad som emellertid icke är bra, mina herrar, det är att genom dessa kommittéer och understundom anledningen till deras tillkomst regeringen faktiskt beröfvas initiativ och, hvad värre är, regeringens ledamöter intresse för initiativ. Resultatet häraf är lätt att inse, regeringen föres ned från sin höga ställning till ett expeditonskollegium. Jag betonar ännu en gång, att detta icke är någon anmärkning eller anklagelse mot någon viss regeringsledamot eller någon särskild regering. Tyvärr, det har varit lika under långa tider. Hvad jag vänder mig mot, det är mot systemet.

Herr talman, med hvad jag nu har sagt, jag upprepar det, har jag icke velat klandra någon, men jag har velat fästa Riksdagens uppmärksamhet på dessa förhållanden, hvilka efter min uppfattning äro behjärtansvärda, vare sig det gäller den konsti-

tutionella eller den statsfinansiella synpunkten. Jag tillägger endast en sak, och det är den, att det skulle djupt och innerligt glädja mig, om rättelse skedde, så att jag sluppe att vidare yttra mig i denna fråga.

*Ang. kommitté-
kostnader.
(Forts.)*

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, lades nu föredragna paragraf till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 12 och 13 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 91, angående väckt motion om afskrifning af återstående köpeskillingen för hemman och lägenheter, som få till skatte lösas, samt

n:o 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för vissa undersökningar rörande fiske- och mindre hamnar, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 12 och 13 innevarande april bordlagda utlåtande, n:o 53, i anledning af väckt motion angående införande af proportionellt valsätt vid kommunala val, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda memorial n:o 9, i fråga om ändringar i bankoreglementet samt i aflöningsstaten för riksbanken, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 11 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande, n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om köp och byte af lös egendom, lag om ändrad lydelse af 166 § sjölagen, lag om ändring i vissa delar af 9 kap. handelsbanken och lag om ändrad lydelse af 38 § utsökningslagen.

Vid föredragningen af utlåtandet begärdes ordet af

Herr Trygger som yttrade: Jag får anhålla, att betänkandet måtte föredragas punktvis, att vid punkten a) först genomgås de särskilda paragraferna, att därefter föredragas slutmeningen, ingressen och rubriken samt utskottets hemställan, att paragraferna icke uppläsas, såvida icke yrkande därom göres, samt slutligen att vid första paragrafen diskussionen må få röra sig om hela lagförslaget.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Genom proposition, n:o 27, af den 27 januari 1905, hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga, bland annat, förslag till lag om köp och byte af lös egendom af den lydelse propositionen åtföljande bilaga utvisade.

Lagförslag om
köp och byte
af lös egen-
dom.

Punkten a).

Utskottet hade hemställt, att Riksdagen, under förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag till lag om köp och byte af lös egendom icke kunde i oförändradt skick bifallas, ville för sin del antaga en af utskottet föreslagen lag i ämnet.

Utskottets förslag till lag om köp och byte.

1 §.

Herr Afzelius: Det lagförslag, som nu föreligger, är, som herrarna alla känna, frukten af ett samarbete mellan svenskar, norrmän och danskar. Uppslaget till detta arbete gafs genom Riksdagens skrifvelse år 1900. När den gången fråga väcktes om att sträcka det skandinaviska lagstiftningsarbetet från de speciella lagstiftningsområden, hvar till det förut varit begränsadt till sjölag, växellag och dylika speciallagar till den allmänna lagens område, så yttrade jag vissa betänklighet vid en sådan utsträckning. Den uppfattning, på hvilken dessa betänkligheter hvilade, vidhåller jag alltjämt; den grundar sig på min uppfattning af hvad en lagstiftare öfver hufvud kan och får och bör göra. Men just därför anser jag det vara min skyldighet, liksom det är för mig en glädje, att här uttala, att på detta lagförslag hafva dessa betänkligheter icke någon som helst tillämpning. Detta lagförslag skapar på detta område den enhet mellan de skandinaviska länderna, hvilken jag så högt skattar, utan att göra intrång, såvidt jag kan se, på någon som helst svensk rättsåskådning, som är värd att upprätthållas.

Hvad lagförslaget i öfrigt beträffar, har jag därom icke annat att säga än att det står öfver mitt erkännande. Såvidt jag förstår, betecknar det ett stort framsteg i vår rättsutveckling.

Jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, godkändes den förliggande paragrafen.

2—16 §§ jämte tillhörande öfverskrifter.

Godkändes.

17 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

»Intill dess godset är afämnadt, stånde säljaren faran för att det af våda förstöres, försämras eller minskas. Dock ligge vid köp af bestämmt gods, som skall af köparen afhämtas, faran å denne, så framt den tid är inne, då han äger påkalla godsets afämnande, samt godset hålles redo; och vare förty köparen, änskönt godset må hafva af våda förstörts, försämrats eller minskats, pliktig att köpeskillingen gälda.»

Lagförslag om köp och byte af lös egen- dom.
(Forts.)

Herr Dieden: Må det tillåtas mig att här uttala, att det är endast brist på mod, som hindrat mig att reservera mig mot den senare delen af denna paragraf — brist på mod icke precis gent emot lagutskottet men emot det stöd, som utskottet för sitt förslag har hos alla myndigheter, som yttrat sig i ämnet, såväl kommittén som chefen för justitiedepartementet, högsta domstolen och lagberedningen. Om man köper ett bestämt gods att uttagas inom viss tid och någon del däraf före uttagningstidens slut förstöres, så är enligt vanligt köpmannabegrepp köpet beträffande återstående delen af varan häfdt. Men juristernas uppfattning är härvid för visst fall en annan: om nämligen varan förstöres före utgången af den bestämda uttagningstiden, skall köparen ändock vara skyldig att gälda köpeskillingen. Kommittén säger härom: »Från merkantilt håll har ifrågasatts att låta regeln om farans kvarstannande å säljaren äga tillämpning jämväl i oförmälda, enligt förslaget undantagna fall. En dylik lösning af frågan — hvilken komme att stå i öfverensstämmelse med flera främmande lagstiftningar, bland andra den tyska — skulle onekligen, fränsett andra fördelar, leda till en väsentlig förenkling i flera delar af förslaget.» Då emellertid, fortsätter kommittén, den allmänna rättsuppfattningen i vårt land, åtminstone utanför köpmanskretsar afgjort torde gå i motsatt riktning, har kommittén »ansett sig förhindrad tillmötesgå nämnda hemställan».

Inför så många juristuttalanden torde det, mine herrar, vara förklarligt, om en enkel merkantil representant, ehuru han står undrande och spörjande, ej vågar göra något motyrkande. Men skulle någon annan finna lämpligt föreslå återförvisande af denna paragraf, skulle jag för min del finna det högst befogadt.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren godkände nu föredragna paragraf.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i punkten a) gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af lagförslaget.

Punkterna b)–d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 11 och 12 innevarande månad bortlagda utlåtande, n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål.

Herr Trygger: Jag får anhålla, att föredragningen af detta betänkande måtte ske så, att först föredragas de särskilda paragraferna i ordningsföljd, därefter slutmeningen, ingress och rubrik samt sist utskottets hemställan; att paragraferna uppläsas, endast om sådant yrkas, samt att vid 1 § diskussionen må få röra sig om förslaget i dess helhet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall, hvarefter, vid ärendets företagande till afgörande i nu beslutad ordning, kammaren biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 52, i anledning af väckt motion angående ändring af 12 § förordningen om kommunalstyrelse i stad och 12 § förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 10.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner:

1:o) angående ny verkstadsbyggnad m. m. för fyrverkslaboratoriet vid Karlskrona varf;

2:o) angående beredande af pension å allmänna indragningsstaten åt förrådsförvaltaren vid Skånska husarregementet, underlöjtnanten i armén Oscar Sandahl;

3:o) angående beredande af pension å allmänna indragningsstaten åt vaktaren vid Kaknäs skjutbanor Carl August Lindblom; samt

4:o) angående beredande af pension å allmänna indragningsstaten åt kokerskan vid Kronprinsens husarregemente Josefina Katarina Sjöbergh.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 64, angående understöd åt äldre barnmorskor, och

n:o 65, angående åtgärder till förekommande eller lindring af olägenheterna för skärgårdsbefolkningen af sjöfarten inomskärs under vintertiden;

dels ock till Riksdagens förordnande, n:o 66, för en kommitterad för tryckfrihetens vård i ledigheten efter aflidne bergsbruksidkaren J. Johansson.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar;

statsutskottets memorial:

n:o 93, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel; och

n:o 94, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1905 åt en del tjänstemän och betjänte m. m.;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 11, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt folkbibliotek m. m., *dels ock* en med föranledande af propositionen väckt motion;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af vissa delar af värnpliktslagen;

n:o 55, i anledning af väckt motion angående lagbestämmelser i syfte att bereda innehafvare af förlagsinteckning större trygghet mot förlust i de fall, då rörelsen öfverlättes å annan person eller flyttas från ort till annan; och

n:o 56, i anledning af väckt motion angående förlagsinteckning i jordbruksinventarier; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 8, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utlämnande af lån till ekonomiska landtmannaföreningar; och

n:o 9, i anledning af Andra Kammarens beslut i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot användning af taggig stängseltråd till hägnader.

Herr Blomberg erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, det kammaren ville besluta, att konstitutionsutskottets betänkande rörande rösträttsreformen skall uppföras å föredragningslistan för det plenum, som inträffar torsdagen den 27 april.

Denna hemställan bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 3,36 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
